

DE OUDSTE EN JONGSTE DEELNEEMSTERS. DE OPENING.

Voorzover bekend is de oudste deelneemster aan de familiedag: Mevr. Nijdam-Jager, de 80 jarige moeder van Sybout Nijdam, geweest. Zij werd echter beconcurréerd door de 79 jarige Mevr. Vleer-Jongema, de moeder van Wigle Vleer, uit Leiden, die er niet tegen op zag om 's morgens kwart over zes de reis te beginnen en 's nachts om kwart over één weer thuis te komen. De jongste kwam uit Groningen; het was de 8 jarige Ireentje Postma, die van alle familieleden ook de eer geniet van het langste in de koude Noordzee te hebben vertoefd en verder door het dragen van de vlag op het strand, die familieleden de weg heeft gewezen naar de bus.

BERGEN.

Voor velen die Bergen kennen blijft het dorpje het aantrekkelijke liefelijke oord, waar men gaarne vertoeft. Doch de tientallen die Bergen voor het eerst zagen hebben nog meer genoten dan de anderen. Hoe mooi waren de excursies, hoe mooi de tocht door het natuurreservaat en hoe rustig lag daar de machtige Noordzee als een getemde gigant aan de voeten van het strand. Het was druk in Bergen en daardoor niet zo aantrekkelijk voor diegene, die de rustige natuur zoekt. Doch wanneer we ons dit landschap voorstellen op een rustige voorjaarsdag, dan kunnen we niet anders zeggen: we waren in één der mooiste plekjes van ons land verzeild geraakt en we zullen Bergen niet alleen in herinnering houden, maar er ook willen zijn wanneer een vacantie dit nog eens toe laat.

REDE VAN BURGEMEESTER DR. HUYGENS.

Om 10.30 uur haette Sybout Nijdam met een kort woord de aanwezigen welkom, in het bijzonder Burgemeester Dr. W. Huygens, die van de officiële zijde, namens de burgerij van Bergen de Nijdamstra's welkom zou heten, hetgeen direct daarna geschiedde.

De Burgemeester verheugde zich er over zoveel mensen, leden van een organisatie met historische interesse welkom te kunnen heten in het mooie doch ook historische Bergen. Hij meende dat een familievereniging iets anders is dan een gewone vereniging, daar deze van grote culturele en maatschappelijke betekenis is. Het samenzijn van leden van een oude stam is op zichzelf reeds een unicum, doch het feit dat deze leden zich ook werkelijk één voelen, zoals het lied het uitdrukt, heeft verstrekkende consequenties, daar er vele tegenstellingen kunnen worden overbrugd waar dit anders onmogelijk is. De maatschappelijke betekenis - aldus de Burgemeester - mogen wij niet onderschatten. Het feit dat de familieleden zich weten zonen en dochteren van een oude beschaafde en fantsoelijke boerenfamilie, zal voor hen een aansporing zijn zich ook als zodanig te gedragen, waardoor de maatschappelijke waarde een belangrijk feit wordt. Tevens zal het nageslacht worden opgevoed tot eerlijke en fantsoelijke mensen, die weten deel uit te maken van een historisch gegroeid geslacht. De Burgemeester wees vervolgens op het mooie Bergen, met een rijke historie, waarover in het familieblad reeds een en ander werd vermeld. Wij zijn trots op onze historie, doch ook trots op mensen die zich in deze, maar ook in hun eigen historie, willen verdiepen. De aanwezigen een gezellige dag toewensende, beëindigde de Burgemeester zijn toespraak.

Nadat enkele kinderen een Bergen's lied hadden ten gehore gebracht, bedankte Voorzitter T. Nijdam de Burgemeester voor zijn hartelijk ontvangst, daarbij de hoop uitsprekende dat alle aanwezigen volop van het schone Bergen zouden genieten. Daarna droeg de voorzitter de leiding over aan Sybout Nijdam en lag de doelstelling van Nijdamstra voor. Het in Nijdamstra zijn wij één wordt vandaag weer verwezelijkt, verbonden met het voorgeslacht vormen wij een schakel tussen verleden en toekomst, maar ook tussen familie en volk, familie en gezin. Het is als de kaasdragers in Alkmaar die een zware last moeten torsen die één man niet tillen kan. Door gezamenlijke arbeid gaat het gemakkelijker. Hun prestatie komt voort uit hun doel in hun doen één te zijn. Zo is het ook bij ons. Juist door ons één zijn zullen we onze taak beter kunnen vervullen. In Nijdamstra willen we één zijn. Het is vandaag een dag met dat doel, wanneer wij dat doel werkelijk beleven zal het een geslaagde dag worden. Daarop kondigde spr. de

HERDENKING DER VOORoudERS

aan. Mevr. Nijdam-Hilerides zette op de piano het "Wilt heden nu treden" in, dat door de aanwezigen staande werd meegezongen. Eén minuut stilte volgde, waarbij onze gedachten vertoefden bij hen, waar wij uit voortkwamen en zij die eerder leefden.

VLAGHJESING

Irnmiddels stelden de vlaghijzers, de jeugdige Bergense familieleden, zich op en maakten allen in de zaal zich gereed om uit volle borst het Nijdamstra-lied te zingen, waarmede deze dag dan officieel begonnen zou zijn.

JAARVERGADERING

Sybout Nijdam stelde voor eens een jaarvergadering in record-tijd te houden en vroeg of de aanwezigen het daarmee eens konden zijn. Geen protest werd gehoord en toen er ook niemand zijn hand op stak om te tnen dat hij tegen het door het bestuur gevoerde beleid was, kon deze vergadering na twee minuten reeds gesloten worden, tot grote verbazing van de burgemeester en personeel, die zagen dat het in een familievereniging nu eenmaal gemakkelijker gaat dan op de jaarvergadering van een club of vakvereniging.

EXCURSIES

Door het zingen van het familiedaglied, het Groninger- en Friese volkslied was de stemming er goed ingekomen en zo stelden vier groepen zich op voor de excursies. Voor het museum bleek met het warme weer niet veel belangstelling te bestaan. De schilder Nico Berkhout met zijn expositie werd meer eer aan gedaan, terwijl de jongeren nogal dorst hadden en daarom naar de waterleiding gingen en de oudjes een rustige en vredige gang maakten door de mooie laantjes van Bergen, de Oude Hof en Ruïnekerk. Irnmiddels steeg het kwik tot 26 graden, hetgeen door de Bildt een "zomerse" dag wordt genoemd. Velen hadden spijt dat zij in het officiële zwart of grijs waren gekomen en niet in vacantiëkleding. Op zo'n warmte was ook niet gerekend! Overigens een groot verschil met de eerste Nijdamstra-dag in 1950!

KOFFIEMAALTIJD

Er is op deze dag noal van leer getrokken tegen de vreemde culturele invloeden, vandaar dat we het niet willen hebben over lunch, maar over koffiemaaltijd. Ook hier was met een paar woorden van Sybout de stemming er weer in. Allen lieten het zich goed smaken en geen wonder, want het was een overvloedige maaltijd van elk wat wils. Er waren zelfs familieleden die meenden dat zij na zoveel "diketen" eerst wat moesten rusten, alvorens de wandeling naar zee te kunnen ondernemen.

De muziek en zang werd tijdens deze maaltijd ook niet vergeten. Het was werkelijk gezellig en toen we zagen hoe Piet knus bij zijn nicht zat die hij in 25 jaar niet had gezien en Aaltje honderd-uit praatte omdat ze zowaar een schoolvriendin had ontmoet, waarvan ze in de verste verte nooit had kunnen denken dat die ook nog eens tot de familie zou gaan behoren, toen beseften we dat voor velen deze dag een dag van prettig weerzien was. Dit weten we nu toevallig, maar hoeveel knusse ontmoetingen zullen er niet geweest zijn en hoe zal daar aan die koffietafel niet gepraat en geroddeld zijn over die en die Een echt familieonderonsje ..

NAAR ZEE .

Eerlijk gezegd we snakten allen naar een beetje koele zeewind, toen de cudjes in de bus klammen om zo spoedig mogelijk zee te bereiken. De jongere garde moest echter de afstand voor de helft te voet aflleggen, doch geen nood. Kousen en schoenen gingen uit en weldra ging het laantje in laantje uit, duin op, duin af. Velen kregen jeugdherinneringen; Hoe gaarne zouden ze vroeger niet in zo'n groot gezelschap, maar liever met zijn tweetjes in deze omgeving vertoefd hebben. Het laatste deel ging weer met de bus en het duurde slechts een paar minuten toen we de zee zagen. Onze vertrouwde en toch zo gevaarlijke zee, die ettelijke eeuwen onze kust bespoelt. We konden toen aan dat mooie strand van Bergen terecht zeggen: "Ik heb U lief mijn Nederland". In de duinen en ook weer aan het strand genoten van hetgeen ons landje kan bieden aan schoonheid en gezondheid.... Want al was de zee nog koud, aan het strand wemelde het van door de zon gebruide mensen, mensen die de zoelucht en heerlijk stralende zon verkiezen boven de ongezone hitte van de stad. Schrijver dezes behoorde tot de weinigen die een duik in het koele nat namen. Maar het pleit toch niet voor de sportiviteit van de Nijdamstra's dat de meesten het lieten bij "pootjebaden". Overigens niets dan lof voor de oudere dames en heren, die het toch niet konden laten even de tenen in het ijskoude water te steken. Of dit nu was om verfrissing te zoeken of om de tenen schoon te spoelen van het stof, valt moeilijk te beoordelen.

Bij de spelletjes aan het strand was het een genot om mee te doen, maar ook aardig om er naar te kijken. Stoelendans in het zand valt niet mee zonder stoelen en zo moesten verschillende familieleden voor stoelen functioneren, allen natuurlijk heren ! Het resultaat hiervan was dat wildvreemde nichten de neven om de hals vielen op een wijze die bij velen de jaloezie heeft opgewekt!

Het tuwtrekken trok veel belangstelling, want alle badgasten wilden nu wel eens zien hoe sterk de familie Nijdamstra nu wel was

Het heeft gespannen. De Groningers en Friezen gaven elkaar niets toe. Ongeveer tien minuten stonden ze tegenover elkaar en trokken zich de blaren in de handen. Toen floot scheidsrechter Sybout Nydar en verklaarde dat de Groningers met één duim verschil hadden gewonnen. Onze voorzitter - als aanvoerder van de Friese ploeg - danste van pret, want hij was er zo vast van overtuigd dat de Friezen gewonnen hadden, dat hij niet eens de beelissing van Sybout hoorde .. Noord-Holland tegen de rest van Nederland eindigde in een zege voor de Hollanders. Hoe groot echter deze meerderheid ook was, het zestal kon het in de finale tegen de Mollebcnen-sters niet ver brengen. In enkele seconden werden ze over de lijn getrokken, zodat de Groningers de Friezen wel als hun gevaarlijkste concurrenten voor een volgend jaar kunnen beschouwen.

Nog enkele spelletjes, waarbij de harmonika van Sybout goede dienst bewees, brachten de stemming er goed in, zodat zelfs lui liggende Nijdamstra's, die zich ingegraven hadden in het zand om maar tegen de zon beschermd te zijn - uit hun kuil werden gesleept om ook mee te doen.

Wanneer men zich zo vermaakt is de tijd gauw om en eerder dan velen verwacht hadden begon de terugtocht naar het Oranje-Hotel. We waren wat afgekoeld en daardoor ook hongerig geworden. We moesten echter nog even wachten alvorens we ons te goed konden doen aan de maaltijd. Sybout had echter gezorgd voor een gevuld programma.

DE AVONDUREN .

Terwijl de twee vrouwelijke bestuursleden zich gingen uitsloven om de lootjes aan de man te brengen, kwam Sybout op de praatstoel, in dit geval het praatpodium. Hij vertelde enkele leuke schoolervaringen, waarbij we kennis maakten met de humor die in het onderwijzer- en kinderleven zo vaak voorkomt.

Neef Wynia uit Ermelo verhoef zich op een stoel en vroeg eerst verantwoording aan het bestuur waar de Amerikaanse familieleden waren gebleven. Het bestuur kon slechts de schouders ophalen, daar de bezoekers er niet in geslaagd waren hun vakantie te vervroegen. Vervolgens kreeg het bestuur een lofwoord, in het bijzonder ook de organisator van deze dag.

Nicht Wynia uit Ermelo liet zich ook niet onbetuigd en een Nicht uit Groningen droeg eveneens voor. Daarna moest het bestuur op planken. Kennelijk was men nieuwgierig naar hun neuzen, want anders zou dit toch weinig zin hebben. Weldra bleek het iets anders te zijn. We waren nodig voor een zangspelletje, waarbij het "jouw neef is mijn neef en jouw nicht is mijn nicht" tot grote hilariteit vele malen werd herhaald.

Doch het meeste lachen moest nog komen, toen we dachten dat het afgelopen was, want de gordijnen gingen dicht. Wie schetst echter de verbazing toen de gordijnen open gingen en twee stokoude kereltjes in de klederdracht van de tachtiger jaren op het podium stonden, blijkbaar zo uit Franeker gekomen aan hun spraak te horen en de Franeker Courant in hun handen bevestigde dit ook.

Wat hebben ze geroddeld die twee en het mooiste was dat de één telkens tegen de ander zei dat hij er niets van geloofde. Wat kregen die lui in Genève of van langs. Molotof en Edon kregen weinig goeds te horen. Maar de oude heren hadden ook weinig goeds van de Friese beweging te vertellen; de heren rezen hun ten berge bij de plannen

voor het Fries op school. Tenslotte kreeg Nijdamstra een veeg uit de pan. Maar eind goed alles goed, want de heren waren opgetogen over deze mooie familiedag, hetgeen hen een daverend applaus bezorgde.

WARME MAALTIJD EN VERLOTING

Na dit gezellige intermezzo zetten allen zich aan tafel. Doch het bedienen van zoveel mensen vergt veel tijd en daar we inmiddels op ons tijdschema achter waren geraakt werd besloten dat Wigle Vleer het zou hebben over onze "boerenaard". Dat de boeren in zo'n klein getal aanwezig waren en de meeste Friese plattelanders thuis gebleven, was voor hem te erg. De oorzaak hiervan moet gezocht worden in het feit dat de boer achterblijft in de organisatie en de invloed van de stedeling te veel toeneemt. Daarop werd er iets gezegd over onze boerenafkomst, over onze cultuur, over het boerenwerk, het industrialisatiespook en de toekomst van de boerenstand, waarbij niemand werd ontzien en werd aangedrongen om pal te staan waar onze eigenaard, onze volkscultuur en boerenom in gevaar komen. Onze organisatie moet en zal trouw blijven aan onze eigenaard, want anders is Nijdamstra een aanfluiting en onze doelstelling een holle leuze, aldus spr.

Terwijl het laatste ijs naar binnen glipte bij familieleden die het in hun holle kies niet zo goed konden verwerken, begon de verloting. Ongeveer 60 prijzen waren beschikbaar. Een Edammer kaas, een tulband, koeken, een zilmeta-vork, ja en wat allemaal weten we niet zo precies meer, was meegenomen en zo zagen we het gebeuren dat een peper- en zoutstel dat 's morgens al een reis van Paterswolde naar Bergen had gemaakt, 's avonds van Bergen naar Den-Haag ging. Zo'n interne verloting heeft wel iets van een veemarkt. De penningmeester, die de gehele dag vrij "sip" keek, daar zijn kas door de grote uitgaven zwaar op de proef werd gesteld, keek na afloop van de verloting iets optimistischer, de verloting had n.l. f. 85.- opgebracht, de helft van alie kosten aan de familiedag en de reductie die gegeven werd op de reiskosten.

HET SLOT

Na deze verloting daverde weldra het Nijdamstra-lied door de zaal en openstaande deuren naar buiten en toen was het moment daar dat Sybout Nijdam en de voorzitter deze dag konden sluiten. De voorzitter deelde nog mee, dat wegens geringe deelname de werfactie was verlengd tot 1 Januari 1955 en het volgende jaar de familie hoopt samen te komen in Grouw. Ook wakte hij allen op om zoveel mogelijk familieleden mee te nemen naar de contactavonden, waar de nu opgenomen Nijdamstra-film zal worden vertoond. Deze film moet de mensen opwekken om het volgende jaar in veel groter getale, hopenlijk ook op zo'n zonnige dag, naar Grouw te komen om gezamenlijk over de Grouwster meren te dobberen. Sybout Nijdam kreeg namens de vergadering daarna de officiële hartelijke en welgemeende dank van de voorzitter, een dank die zeker op zijn plaats is maar helaas niet groot genoeg kon zijn!

Met wel thuis en tot wederziens verlieten de tientallen bezoekers de zaal om hun haardstede op te zoeken. Het was kwart over negen toen de Groninger-Friese bus weer startte. Onder de voortreffe-

lijo leiding van de chauffeur was het mogelijk om kwart over elf weer in Leeuwarden te zijn en nog niet eens zoveel minuten waren er in de nieuwe dag verstreken toen de bus de grootste vracht weer loosde in de Martini-stad.

Familiedag 1954, een dag om nooit te vergeten!

W. Tsj. V.

oooooooooooooooooooooooooooo

UITZONDERLIJKE NAMEN.

Jilles Claesen Tieokeboter te Leeuwarden was op 19.11.1709 56 jaar oud. Jan Waterschoot, oud 65 jaar woonde in 1757 eveneens te Leeuwarden. In 1760 woonde in Harlingen de 60 jarige bontwever Hendrik Zondag.

Bij de naamsaanneming in 1811 werden te Drachten de volgende "mooie" namen aangenomen:

Jouke Folkerts Schoonstra.

Geert Jans Hanekam.

Jan Hendriks Duimke.

Jurjen Barteles Poeske.

Jan Sjoerds Paradyske.

Geert Oenes Schriemer.

Jan Kornelis Slabbetje.

Hendrik Jans Overal.

Sibe Martens Maakal.

Op 13 Mei 1821 trouwden te Leeuwarden Jacob Dirks Adema en Judula Onbolet.

Op 27 Juni 1837 werd in Wymbritseradeel het overlijden aangegeven van Trijntje Mattheus De Boozo.

In de R.K.Kerk te Bolsward trouwden in Mei 1750 Pieter Wandelaar en Grietie Jans.

Te Sneek werd op 12 Dec. 1833 de geboorte aangegeven van Sierk, zoon van Bauke Goedemoed en Antje de Vries.

Op 26 Aug. 1839 werden aldaar geboren: Jan en Sjouke Doetje, kinderen van Johanna Jans Doetje, de vader onbekend.

Op 15 Aug. 1662 was lidmaat der Geref. Kerk te Burgwerd: Willemke Jana Bjenkorf, huisvrouw van Regnerus Reen, predikant aldaar.

In Sneek werd op 19.11.1698 het huwelijk aangegeven van Guillian Dageraaten Antie Einties.

Op 26 April 1757 woonde te Harlingen de bontwever Johannes Janzonius African.

De schoenlapper Arnoldus Alegonda was in 1702 72 jaar. Hij woonde te Leeuwarden. Te Harlingen woonde 50 jaar later de heer Hendrik Jansen Befke.

In 1713 was Jorrit Bollegot wolkammer te Leeuwarden en tenslotte bleek in 1709 de kapitein Christoffel Frederik Bonavonture 47 jaar te zijn.

oooooooooooooooooooo

E E N N I J D A M S T R A - F I L M .

Dat we een jonge organisatie zijn, die steeds nog uitgroeit, hebben we ook kunnen opmerken uit het feit dat pas in 1954 het eerste deel der Nijdamstra-film is opgenomen. Dat heeft eigenlijk te lang geduurd en we missen nu, jammer genoeg, reportages van de eerste en tweede Nijdamstra-dag.

Doch het eerste deel der Nijdamstra-film zal deze herfst vertoond worden en daarmee is het eerste aphaap over de dam. Er zullen dan meer volgen ! Doch deze schapen moeten niet in het wilde weg de dam over huppelen, maar in het gelid deze hindernis nemen, omdat anders wel eens een mooi schaap kan verdrinken in de nabijgelegen sloot.

Vanzelfsprekend moeten in het vervolg de hoogtijdagen verfilmd worden. Doch daarnaast ligt nog een groot terrein braak. We hebben wel eens gedacht om de diverse belangrijke plaatsen voor onze familie te fotograferen. Dit kost echter ook veel geld en foto's zijn - we weten het bij ervaring - altijd duur. Om het verenigingsleven te animeren en een verzorgde documentatie op te bouwen lijkt het ons wenselijk gelden te besteden voor het opnemen van diverse films.

Wanneer we per jaar eens f. 40.- konden uittrekken voor drie films van onze hoogtijdagen en daarnaast het zelfde bedrag voor drie films van historische documentatie, dan zouden we over drie jaren een Nijdamstra-film van twee uren bezitten !!!

Een historische Nijdamstra-film van ongeveer één uur zou onderverdeeld moeten worden in verschillende afdelingen:

1. Een film waarin Nijdamstra-state wordt opgenomen, met oude kaarten omtrent de ligging, tekening van de oude Friese boerderij, de tegenwoordige boerderij van binnen en van buiten met de bewoners;
2. Andere boerderijen, kerken, familiegraven etc. die van historisch belang voor onze familie zijn.
3. Een film van de Kanselarij te Lecuwarden, Archieven te Groningen en Assen, waar de belangrijke documenten, die op de familie betrekking hebben, worden bewaard; van klederdrachten, gebruiksvoorwerpen, bv. oude zuivelbedrijf in het Fries Museum, scheepvaartmuseum in Sneek enz.
4. Familieleden in hun werk; portretten van overleden familieleden etc.;
5. Familiefilms, waarin een groep familieleden met kinderen voorkomen. Vooral hiervan zijn verscheidene films te maken, hetgeen voor de betrokkenen belangrijk is en vooral aardig voor de kinderen wanneer zij later volwassen zijn. Deze laatste categorie dient wel zoveel mogelijk door de draagkrachtige familieleden zelf bekostigd te worden, terwijl de minder-draagkrachtigen hierin steun van de stichting dienen te genieten.
6. Films van familieleden buiten Europa.

Wat hebben we nodig om dit plan uit te voeren ? In de eerste plaats medewerkers die bekend zijn met het opnemen en vertonen van films. Ten tweede niets anders dan extra-bijdragen, want uit onze kas kunnen we dit allemaal niet bekostigen. Daarom verzoeken wij familieleden, die beter twintig gulden contributie kunnen betalen dan anderen zeven gulden, vrijwillig hun contributie te verhogen met een bijdrage voor de filmdienst, die dan ook geheel aan dit doel besteed zal worden. Uiteindelijk is het iets waar zij zelf en wij allen van profiteren.

Een Nijdamstra-film zal het vergaderingen-bezoek stimuleren, zal het ledental sterk doen stijgen en het organisatieleven animeren !

De Nijdamstra-filmdienst moet er komen. Wie doen hier aan mee ? Wie geeft hiervoor een extra-bijdrage ?

oooooooooooo

K E I M P E P I E R S N I J D A M I S N I E T M E E R

Op Zaterdag 15 Mei, kwart voor twaalf, overleed in de ouderdom van 103 jaren en 130 dagen de oudste inwoner van Nederland, ons erelid en nestor Keimpe Piers. Zijn heengaan kwam nog onverwachts, want juist bij ons laatste bezoek op zijn 103e verjaardag was Keimpe-oom in de beste stemming en zo opgewekt dat we zeer zeker geloofden ook dit jaar met Kerstmis weer de gang naar de Almastraat te zullen ondernemen. Doch het heeft niet zo mogen zijn. Zijn gezichtsvermogen werd minder en daar hij niet kon lopen en horen, werd het leven voor de oude baas zeer eenzaam. Hij werd het leven moe ongeveer zes weken vóór zijn heengaan. Om afleiding te hebben is hij toen nog met roken begonnen en werd zelfs een zeer straffe roker. Of dit het einde verhaast heeft of dat het uiteindelijk de levensmoedheid geweest is die het einde nog onverwachts bracht, weten we niet. Vrijdagsavonds kreeg hij een toeval en bleef, zoals zo vaak, enige uren buiten bewustzijn. Even kwam hij 's morgens nog weer bij, doch sloot toen de ogen voor goed.

De begrafenis van Keimpe Piers Nijdam vond de Dinsdags daarop volgende plaats op de Alg. Begraafplaats te Nes bij Akkrum. De leiding was in handen van Ds. van Loon, Geref. predikant te Sneek. Alleen de naaste familie was uitgenodigd. Na een korte dienst (Ds. van Loon las Ps. 90 en ging voor in gebed) ging het naar de groeve om het stoffelijk overschot aan de aarde toe te vertrouwen. Hier sprak de voorzitter van de Nijdamstra-stichting, T. Nijdam, het afscheidswoord:

"Als voorzitter van de Nijdamstra-stichting gevoel ik het als een behoefte om bij het definitieve afscheid van ons oudste lid, tevens erelid, Keimpe Piers, aanwezig te zijn.

Hij was één der onzen en hij was zich dat bewust. Vooral de laatste drie jaren van zijn leven, toen hij zich bewust was één der onzen te zijn, werd hij voor ons tot een bijzondere figuur. Hij werd geboren in een tijd, waarin de gemeenschapsband weinig of niet tot de mensen sprak. Het "ieder voor zich en God voor ons alleen" was de leuze in de 19e eeuw. Wij merken dat zo goed uit de literatuur van die tijd. Gezien echter de wijze, waarop wij de overledene leerden kennen, geloven wij, dat hij niet ten prooi is gevallen aan zijn tijd.

Hoe het zij, wie hem sprak en wie hem hoorde, zoals onlangs nog eens voor de R.O.N., wist met iemand te doen te hebben, die een sterk gevoel voor humor had en voor de gemeenschap.

Wij staan thans aan zijn groeve. Diep tragisch is dit sterven niet. Maar toch - toch voelen wij het als een verlies. De reële concrete band werd verbroken. Moge de Goddelijke liefde aan Keimpe Piers dit Geluk geven, waarvan hij in zijn blijmoedige natuur steeds een afschaduwing te zien gaf. "

Na deze woorden verlieten de aanwezigen de begraafplaats. Keimpe Piers behoort niet meer tot dit leven. Hij bereikte een zeer hoge ouderdom. Volgens het Centraal Bureau van Statistiek was hij de enige man in Nederland die in de 20ste eeuw deze leeftijd bereikte. In 1899 stierf Geert Adriaan Boomgaardt, 110 jaar oud. Hij was een grote uitzondering, daar de uiterste leeftijdsgrens voor mannen hier in Nederland tegen de 103 jaar ligt. Bij de vrouwen is dit 106 jaar.

Keimpe Piers Nijdam, voor ons zal hij een onvergetelijke persoon blijven
Hij ruste in vrede !

1733

- 01.02. Koning Augustus II van Polen +.
- 06.02. Klachten over het gewormte in de zeetonnen.
- 20.06. Uit vrees voor dijkdoorbraak wordt te Zurich een nieuwe binnendijk aangelegd.
- 12.09. De Kiesdag te Warschau roept Stanislaus tot Koning uit. Te Kremenetz wordt Augustus III gekozen.
- 00.10. Frankrijk verklaart de oorlog aan Oostenrijk, gevolgd door Spanje en Sardinië.

1734

- 24.05. Franse troepenlanding in Danzig met 2400 man ter bescherming van Stanislaus. Zij worden echter spoedig door de Russen verdreven.
- 06.06. De "hannekemaaiers" in Smallingerland komen in verzet tegen de "chergers" (belastingambtenaren). De Grietman geeft bevel om een aantal gevangen te nemen.
- 07.06. De Staten van Friesland belonen Pieter Pylgrons met f.250. daar hij een middel tegen de paalwormen heeft uitgevonden.
- 12.06. De "hannekemaaiers" mogen 20 pond brood, 9 pond spek en 2 pond tabak mee invoeren.
- 27.06. Stanislaus moet vluchten.
- 29.06. Rapport over "Paepse" stoutigheden" op St. Jansdag.
- 06.07. Danzig capituleert
- 18.07. Na Kehl, Trier, Saarbach moet ook Philipsburg zich aan de Fransen overgeven - Maarschalk Berwick sneuvelt - Milaan door de Fransen en Sardiniërs bezet - Napels en Sicilië door de Spanjaarden veroverd.
- 17.09. Proces tegen Leonardus Daals, Rooms priester te Franeker. Hij zou in een predicatie bekend gemaakt hebben:
 1. dat de Paus bevel had gegeven om op 24 Juni 1734 de niet-katholieken om het leven te brengen;
 2. elkaar daar in te steunen en trouw bij te staan;
 3. andere volkeren de opstandelingen te hulp zouden komen;
 4. dat men de predikant De. Hofstade een dag te voren aan de kerkdeur moest ophangen;
 5. dat de Mennisten gevild zouden worden, het vel aan rimen gesneden en de geuzen er aan opgehangen;
 6. namen genoemd van Roonsen die de regering zouden vormen. Hij ontkende alles. Des ondanks kreeg hij toch f.600 boete.
- 20.10. Dettie Jacobs uit Franeker tot twee jaar tuchthuisstraf veroordeeld. Zij had het H.Avonemaal bespot.
- 00.00. De Koning van Pruisen heeft een Lijfwacht gevormd van reuzen uit heel Europa.

1735

- 05.02. Verschenen bij F.v.d.Plaats te Harlingen: " Op de gruwzaam stormwind in Luumaand 1735 " door R.Blok.
- 19.06. Jan Gosses te Waaksens koopt voor 600 car.gls, 5 p.m. bouwland onder Brantgum.
- 05.10. Vrede tussen Frankrijk en Oostenrijk.

- 11.12. Vrede tusson Spanje en Oostenrijk. Stanislaus krijgt de hertogdommen Lotharingen en Bar. De Hertog van Lotharingen krijgt het Vorstendom Toskana. Spanjo behoudt Napels. Sardinië krijgt Tortona en Novara.
- 00.00. Turkije in oorlog met Nadir Thomas Chuli Khan van Perzië. Sultan Mahmud II van Turkije wil vriendschap met Rusland, doch de belangen zijn te tegenstrijdig. Frans-gezinde partij in Zweden aan de macht. Opstand der Corsicanen onder Paoli.

1736

- 00.00. Conflict tusson Rusland en Turkije. Gon. Munnich verovert Perekop op de Turken. Door hitte en ziekte moet hij het echter weer prijsgeven.

1737

- 19.04. De. Joh. Jollema wordt bevestigd te Makkum. Hij was een man van groot verstand en was bekend om zijn geestigheden op de kansel.
- 18.09. Vrede Rusland-Turkije - 60.000 Russen sneuvelen bij de verwoesting van Ostakow.
- 10.10. De Staten van Friesland loven 150 gulden beloning uit voor het vangen van een wolf.

1738

- 00.00. Toppunt van zedeloosheid aan het Franse Hof.
- 13.02. Grietman Aylva door de Kerkeraad van Witmarsum verzocht om het beluiden van de doden op Zondag te verbieden, daar dit in strijd met de Zondagsheligen zou zijn.
- 25.03. De R.K.Priester Servatius Bonus te Leeuwarden wegens excessen veroordeeld tot 600 car.gls. boete en eeuwige verbanning.
- 15.07. Schraard wordt een bloeiend dorp als stapelplaats van de hooi-uitvoer sedert 1720.

1739

- 05.03. Octrooi verleend aan de kleermakers te Leeuwarden om een gilde op te richten voor de tijd van 15 jaar.
- 01.12. Engeland verklaart de oorlog aan Spanje.
- 00.00. Nadir Schah van Perzië verovert Delhi. Hij laat 100.000 mensen terechtstellen om eerbied voor zijn gezag af te dwingen. Al het land ten westen van de Indus wordt aan hem afgestaan.

oo

H A V E R .

De helft van alle haver wordt in Amerika verbouwd. De cijfers voor de gehele wereldproductie zijn:
Ver. Staten 50 %; Rusland 20 %, Duitsland 8 %; Canada 7 %; Frankrijk 5.4. %; Polen 5.2 % en Engeland 5.2 %.

HET ONTSTAAN VAN ONS LAND

Vervolg van pag. 32.

DOOR H. MINK.

HET ONTSTAAN VAN DE ZUIDERZEE.

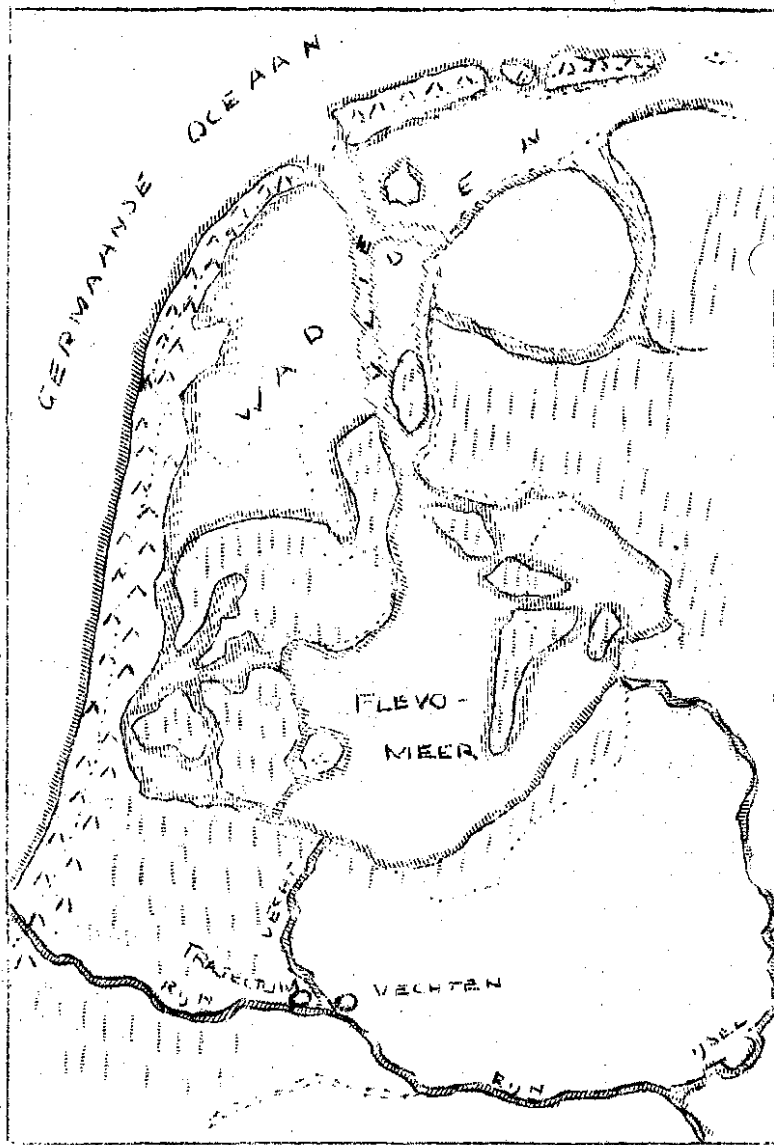
Niet alleen tegen het water van de Noordzee moest vroeger de strijd worden aangeboden, doch daarnaast moest men terdege op zijn hoede zijn voor het water van onze voormalige Zuiderzee.

Hoe de Zuiderzee er uitzag tijdens de Romeinse tijd, toont U nevenstaand kaartje. Zoals U zult opmerken is het zuidelijk bekken van de Zuiderzee, door de Romeinen Flevo-meer genoemd, niet zo heel veel veranderd.

Lorié, een bekend Nederlands geoloog (1852 - 1927) heeft de mogelijkheid verondersteld, dat de Zuiderzee vóór de Romeinse tijd geheel met veen was gevuld. Door dit veenland stroomden de rivieren IJsel en Vecht. Veen slaat echter gemakkelijk af en zo ontstond er hier en daar een verbreding, een meer, dat op de duur het meer Flevo der Romeinen werd.

Het noordelijk bekken van de Zuiderzee bestond toendertijd uit moerassige veengrond met aan de Noordkust een duinenrij waar van het noorden uit enige brede zee-armen o.a. Boorn, Lauwerd en Fivel diep het land in drongen.

Langzamerhand kwamen er nieuwe zeearmen bij. De duinenrij ten noorden van het tegenwoordige Den Helder werd doorbroken en sloeg er land ten oosten van het Marsdiep af. Dit gebeurde in de eerste eeuwen van onze jaartelling. Weldra was een waterverbinding met een sterke stroom tot stand gekomen met het Vlie. De veengrond ten Z.O. hiervan werd weggeslagen en zo drong er een geweldige zeearm het land binnen. Tegelijkertijd zijn de grote zeearmen, de Middelsee in Friesland en de Fivel in Groningen dichtgeslibt. Alleen het dichtst bij zee gelegen gedeelte van de Middelsee werd later ingepolderd en ligt dan ook beneden vloedhoogte. Geleidelijk knaagde de Zuiderzee zich in het veen uit. Omstreeks de 2e helft van de 13e eeuw begon het ongevaarlijke Flevo-meer een vraatzuchtige binnenzee te worden, die door drie zeegaten in de meren van Noord-Holland binnendrong en daar de losse veen-

DE ZUIDERZEE IN DE ROMEINSE TIJD.

tegenwoordige kustlijn.

duinen

veenland en moerassen.

grond wegsloeg. In die tijd hadden de Waddenzee en Wadden-eilanden zich ook al gevormd.

"HET "DARINE" DELVEN.

Het "darine"= turfdelven, moeren of veenafsteken heeft waarschijnlijk ook een rol gespeeld in het ontstaan van de Zuiderzee. Naar mate de bevolking groeide nam het turfsteken voor brandstof voortdurend toe. Waar de turfgravers binnendijs werkten, ontstonden op de duur gevaarlijke meren, die het veenland er omheen afknaagden. De bekende plassen bij Giethoorn en Loosdrecht zijn hierdoor ontstaan. Werkten ze buitendijs binnen een daartoe tijdelijk opgeworpen "moerdike", dan maakten ze gaten vlak voor de dijken, welke dikwijls oorzaak van een doorbraak werden. Herhaaldelijk zijn er van hoger hand verbodsbepalingen tegen het "darine"- delven uitgevaardigd en even herhaaldelijk is er de hand mede gelicht. Karel V verbood zelfs het darine-delven voor eigen gebruik en beval de aanplant van bomen op de erven en langs de wegen om in de behoefte aan brandstof te voorzien.

De Zuiderzee heeft in de loop der eeuwen verschillende overstromingen veroorzaakt. Denk aan de grote overstroming van 1825 en die van 1916. Hoe kan men dat nu verklaren ?

Uit de Noordzee drong de vloed de Zuiderzee binnen. Er waren echter maar smalle opening en daar stroomde het vloedwater met kracht naar binnen. De hoeveelheid water, welke er doorkwam, was te gering om een groot verschil tussen eb en vloed in de Zuiderzee te veroorzaken. Door westelijke winden werd het water in de Zuiderzee echter belet naar de Noordzee terug te stromen, terwijl telkens nieuw vloedwater binnendrong, kon de stand soms zeer hoog worden.

Het water van de rivieren, dat in de Zuiderzee uitstroomde bijv. de IJssel, werd door het hoge zeewater belet weg te vloeien. Dat rivierwater werd dus opgestuwd en gaf tot overstromingen aanleiding.

ONZE GROTE RIVIEREN IN DE ROMEINSE TIJD.

Onze grote rivieren Rijn en Maas hebben

een groot aandeel gehad in het ontstaan van ons land. Zij brachten veel slib naar de lage landen. De Romeinen hadden reeds in het stroomgebied van deze rivieren wegen, zg. heerbanen aangelegd, welke de verbinding vormden tussen de Romeinse legerplaatsen Noviomagum (Nijmegen); Mosae Trajectum (Maastricht) enz. Deze wegen dienden tevens als dijken, doch waren zo primitief, dat overstromingen niet konden worden voorkomen.

TERPEN.

Hoewel de Romeinen reeds over de bewoners van onze streken geschreven berichten hebben nagelaten, worden de gegevens over de strijd van onze voorvaders tegen de "waterwolf" in de vroeghistorische tijd bijna uitsluitend ontleend aan de overblijfselen van de menselijke beschaving, welke in de bodem zijn aangetroffen. Echter Plinius, een Romeinse veldheer en magistraat, tevens schrijver (± 24 - 79) vertelt ons hoe de bewoners van de lage landen zich tegen het water verdedigden.

In één van zijn geschriften over het volk, dat hij op één van zijn tochten in het noorden zag, heeft hij het volgende geschreven: " In het noorden zag ik het volk der Chauken, tweemaal in een etmaal breidt zich daar de zee over een ontzaglijke uitgestrektheid uit, zodat men onmogelijk zeggen kan, of het nu land of water is. Daar woont het ongelukkige volk op hoge heuvels door menshand opgeworpen, waarop zij hun hutten plaatsen. Vee bezitten ze niet, met melk kunnen zij zich niet voeden, zelfs missen ze de gelegenheid met dieren te strijden, bij gebrek aan bosgroei. Uit riet en biezen vlechten ze de touwen voor hun visnetten, voor brandstof gebruiken ze slijk".

Plinius bedoelde hier echter niet de Friezen, hoewel dezen zich ook door het opwerpen van heuveltjes tegen het water verdedigden, doch de stam der Chauken die de Duitse Noordzee-bocht bewoonde. Zij trotseerden op hun vluchtheuvels de macht der zee, welke hier in het einde van de 2e eeuw vóór Chr. een deel van het land had verzwolgen. Uit enkele wetenschappelijke opgravingen in enkele terpen is gebleken dat de bewoners van onze noordelijke provinciën in die tijd een minder armzalig bestaan kenden dan de Chauken. (wordt voortgezet)

woensdag 5 juni 754: bonifatius bij

1200 JAAR LATER:

dokkum vermoord

BONIFATIUS-HERDENKING TE DOKKUM. KATHOLIEK EN PROTESTANT VERENIGEN ZICH OM GEZAMENLIJK DE MAN TE GEDENKEN DIE HET EVANGELIE BRACHT AAN HET FRIEZENVOLK. De man die een martelaar werd en was in de ogen van velen. Vereerd door de Katholieke Kerk in de middeleeuwen; als "paap" geminacht in de Calvinistische tijd, blijft het historisch een figuur van grote betekenis, is het één der belangrijkste figuren van zijn tijd.

Wij willen het hier niet hebben over Bonifatius zoals wij hem zien, maar zoals onze voorouders hem in hun dagen gezien hebben, zoals de toestand toen in Friesland was. Dan beseffen wij ook dat deze moord niet getuigt van een Fries barbaarendom, welke indruk wij krijgen uit de verering voor deze Heilige. Maar al te goed kan immers deze moord bij Dokkum uitgelegd worden als een eeuwige schandvlek op het Friese volk en wat meer is: door de belagers van de Friese vrijheid van vandaag aangemerkt worden als een gevaarlijke karaktertrek in dit volk.

Echter zal geen ernstig mens verband zoeken tussen deze daad en het volkskarakter der Friezen, doch wel wordt de indruk verkregen dat het met onze heidense voorouders in die tijd treurig gesteld was en wij de moord op Bonifatius kunnen vergelijken met een moord op een zendeling in Faposaal anno 1954.

Bij vele artikelen die wij over Bonifatius hebben kunnen lezen, missen we een overzicht van de geestelijke- en politieke situatie in die dagen. De persoon van de Bisschop schijnt belangrijker te zijn dan de instelling van het volk dat hij wilde bekeren. Of de persoon van Bonifatius belangrijk geweest is, zal wel afhangen van persoonlijke inzichten. Voor de Katholiek uiterst belangrijk, voor de Protestant minder belangrijk, voor de Humanist onbelangrijk en voor de Vrijdenker is hij mischien een gevaarlijk individu uit de historie. We willen het hier dan ook niet hebben over de persoon van Bonifatius, doch over onze voorouders, rechtstreeks schuldig of onschuldig aan deze moord.

HET BEGIN DER KERSTENING.

Wanneer we uit de schoolboekjes geleerd hebben dat omstr. 300 de evangeliepredikers in ons land kwamen dan zal dit wel op waarheid berusten. Dit zou moeten betekenen dat onze voorouders, althans in Westerlauwers Friesland, nog eeuwen lang weerstand hebben geboden tegen de bekering. Hier en daar zijn vóór de achtste eeuw ongetwijfeld christen-gemeenschappen geweest. In Utrecht kwam het tot stichting van een kerk en mogelijk is in deze streek de bevolking reeds vroegtijdig voor een groot deel Christen geworden. We moeten deze kerstening ook niet zien als een revolutionaire gebeurtenis. Evenals de overgang van het Katholiceïsme naar de Reformatie voor de kerkgeschiedenis van groot belang was en tevens voor de leidende figuren een belang van de eerste orde, doch voor de massa niets anders dan een overgang van het ene in het

andere, zo was het ook in de dagen der kerstening. Er zullen honderden geweest zijn, die, zoals ook in de reformatietijd, dan weer de ene dan weer de andere godsdienst waren toegedaan. Velen zullen geestelijk voor een zware gewetensstrijd gestaan hebben. De Christelijke leer was in strijd met het stambewustzijn, wat bij de Germaanse volkeren zo'n belangrijke plaats innam. Ondanks vele bewerkingen en studies kan men wel aannemen dat in Friesland, d.w.z. het oude Friesland boven de grote rivieren, van een overwegend christelijke bevolking vóór de 8e eeuw nimmer sprake is geweest. Wij moeten ons daartoe even verdiepen in de Friese geschiedenis van een tijdperk waarover weinig bekend is.

KONING REDBAD EN HET CHRISTENDOM.

In 679 vond een belangrijke regeringswisseling plaats. Koning Adgisl stierf en zijn zoon Redbad volgde hem op. Twee jaar daarvoor had volgens de annalen de evangelieprediker Wilfried een bezoek aan het Friese hof gebracht. Eerlijkheidshalve moeten we hier direct aan toevoegen dat we niet kunnen vaststellen waar dit Hof gevestigd was, evenmin als we ons een juiste voorstelling kunnen maken van dit Hof en het bezit van de Vorst.

Tussen 680 en 689 was Koning Redbad in oorlog gewikkeld met de Franken. De Frankische Koningen streefden er naar hun macht naar het noorden uit te breiden. Zij werden hierin geheel en al door de Kerk gesteund, want de Frankische Koningen regeerden bij de gratie van de Rooms-Katholieke Kerk. Evangeliepredikers werden dan ook veelal voor spionnen en voortrekkers van de vijand gezien. Zo werden niet ten onrechte de Frankische macht en het Christendom als gevaarlijke bondgenoten gezien die van plan waren een einde te maken aan de Friese vrijheid en het volk te onderwerpen aan de Franken. De oorlog van 680-689 was in wezen ook een vrijheidsoorlog. Hoe deze oorlog uitbrak weten we niet, we weten hoe deze eindigde. De Betuwe werd door de Friezen afgestaan. Bij Dorestad (Wijk bij Duurstede) kwam een Frankisch bruggehoofd tot stand. Utrecht bleef echter Fries. Verder werd de Lek de grens tussen Fries- en Frankenland.

De kleine Christengemeenschap in Friesland was pro-Frankisch. Het was dus geen wonder dat de Friese edelman Ado Wursing in 690 naar de Franken overliep. Wursing werd door de Christenen als een groot man beschouwd en wordt thans nog vereerd door de Katholieke Kerk. Hij kwam aan het Frankische Hof en werd een vriend van de bekende Bisschop Willebrord. In de ogen van Redbad was hij niets meer of minder dan een verrader van zijn volk....

Dat onder Koning Redbad de Christenen vervolgd werden kunnen we nimmer beweren, want de kloosterkronieken maken er geen melding van. Het getuigt juist van de verdraagzaamheid en het ontwikkelingspeil der Friezen ten tijde van de grote Koning dat de kopstukken van de Christelijke Kerk ook na deze oorlog blijkbaar veilig door het land der Friezen konden reizen. Zo lezen we in de kloosterannalen dat Willebrord in 690 een reis maakte door Friesland van Katwijk naar Dorestad langs de Rijn. De kapel te Utrecht trof hij verwoest aan blijkbaar als gevolg van de oorlog. Hij constateerde een heidense opleving in deze streek en verplaatste zijn centrum naar Antwerpen.

Van 690 tot 693 zijn er nog kleine schermutselingen tussen Friezen en Franken geweest. Het gebied tussen Oude Rijn en Lek was het strijdtoneel. Redbad had de wind tegen en daar hij geen groter gebied aan de machtige Franken wilde afstaan zocht hij naar een compromis. Hij wilde het grootste deel der Friezenstem veilig stellen en niet meer de voortdurende bedreiging der Franken aan zijn grenzen hebben. In 693 of 694 wordt een vrede gesloten waarbij de Oude Rijn de grens wordt en Utrecht afgestaan aan Frankenland. Deze vrede vond nog een bekrachtiging in de vorm van een huwelijk tussen Prinses Theudesinde van Friesland met Grimmoald, de Frankische "troonopvolger". Als verder blijk van verzoening verzocht Redbad Ado Wursing terug te komen. Hij ontving verder Willebrord aan zijn Hof. Willebrord kreeg hierbij het recht om vrijelijk in Friesland het evangelie te verkondigen. Het zal bij deze gelegenheid geweest zijn dat Redbad overhelde naar het Christelijke geloof en bereid was zich te laten dopen. We weten niet anders dan dat deze doop afstuitte op het genoemde stambewustzijn, daar de Koning de band met het voorgeslacht niet wilde verbroken, liever het Walkalla inging dan de voor hem eenzame Hemel der Christenen. Het is wel zeker dat in de daarop volgende jaren in Friesland zeer druk het evangelie verkondigd is, doch daar de Koning trouw bleef aan het oude geloof zal de prediking niet veel vruchten geoogst hebben. De kerstening had in die jaren een feit kunnen worden en de Koning was verzoend met de gedachte, dat, wanneer het Friese volk de leer van Christus aanvaardde de vrede met de Franken een feit zou zijn. Hieruit blijkt duidelijk dat de Koning meende dat de invoering van het Christendom het belangrijkste motief van de Franken was! We moeten deze geschiedenis vernemen uit de door monniken geschreven bronnen, die niets nagelaten hebben om het heidendom zo zwart mogelijk te maken en het Christendom te verheerlijken. Misschien is daarom deze visie op de zaken geen juiste, daar andere motieven, die de oorzaak tot strijd en kerstening waren, moodwillig in de bronnen verzwegen zijn.

In 699 maakte Willebrord een reis naar Denemarken. Alweer een bewijs dat de haat der Noords volkeren niet groot was en de tegenstelling heidendom en Christendom niet zo scherp was als de monniken ons hebben willen doen geloven. Op de terugweg van Denemarken werd de Aartsbisschop overvallen door een storm. Hij leed schipbreuk bij Fositeland, zeer waarschijnlijk Helgoland, het heilige eiland der Friezen. Hier slachtte de bisschop de heilige runderen der Friezen en bezondigde zich daardoor aan een onver-

geeflijke daad van heiligschennis. Willebrord werd gevangen genomen en voor Redbad geleid. Inplaats van de strop, hetgeen toch verwacht mocht worden, werd hij slechts het land uitgebannen. Opnieuw een bewijs van de beschaving der Friezen, onze voorouders in de "barbaarse" heidense tijd.

Door deze daad zal 's Konings politiek ten opzichte van de Christenen weer een wijziging hebben ondergaan. We horen dan enkele jaren niets over prediking in de Friese landen. In 708 krijgt Grimmoald een zoon bij een minnares, hetgeen de verstandhouding tussen de Frankische en Friese huizen niet bevordert zal hebben. Overigens was Redbad nog steeds in het defensief tegen het machtige Frankenland en zal elke compromis ten opzichte van de Franken en de R.K. Kerk met tegenzin gedaan zijn.

Wij gaan zo uitvoerig op dit stuk geschiedenis in om duidelijk te maken hoe in die jaren de stand van zaken was: Namelijk dat de evangelieprediking hier goede kansen had en van barbaren geen sprak meer was. De gewone voorstelling is immers dat deze barbaren door de doop en het toetreden tot de R.K. Kerk eensklaps beschaafd werden.

In December 714 overleed de Franken-heerser Pepijn. Theudoald, zijn natuurlijke zoon, was als opvolger bestemd, doch Neustrië (West-Frankenland), was het hier niet mee eens en riep Raganfried tot Hertog uit en zocht tevens toenadering tot Friesland. Dit jaar was reeds belangrijk geweest, want de Hamieten waren het Gothische Spanje binnengevallen en bedreigden de jonge westerse cultuur. In April was, vermoedelijk als wraak, Grimmoald, de zoon van Pepijn, door een Fries in de kerk te Luik vermoord.

Nu is het moment aangebroken waarop Redbad wachtte. Hij ziet zijn kans voor het grijpen. Met de Saksen als bondgenoot begint hij opnieuw de oorlog tegen Frankenland. Met een vloot gaat het op het centrum van Austrasië (Oost-Frankenland), Keulen, af. Karel Martel kreeg de leiding van de verdediging. Raganfried stoot door de Ardennen heen en weldra is Keulen omsingeld. Karel Martel leidt een verpletterende nederlaag en ontbreekt de macht voor een tegenoffensief. Redbad herstelde de Friese grenzen over Rijn, Waal, Maas en zelfs de Schelde. Daarmede werden de meest zuidelijke en gekerstende delen van het oude Friesland weer heidens.

Ongetwijfeld zullen na deze nederlaag der Franken de Christenen het in de Lage landen niet gemakkelijk gehad hebben. De voortdurende politiek van terugtrekken en overgave was verleden tijd en daarvoor kwam in de plaats de politiek van macht en overwinning. Niets is gevaarlijker dan onder dwang iets te hebben moeten doen, wat men nie gaarne wil. Krijgt men de kans om hier een eind aan te maken dan behoort dit meestal op radicale wijze.

Onder deze omstandigheden moest de poging van de Kerk om het Friese volk te bekeren veranderen. Wat met de Frankische wapens en intrige niet gelukt was zou een ander moeten gelukken. Duidelijk distancieerde de Kerk zich nu van de Frankische staat en het is de Angel-Saks Winefred, later Bonifatius geheten, die er op uit wordt gestuurd om de zaken in Friesland te verkennen. Bonifatius is waarschijnlijk door

het zuiden van Friesland gereisd om in Utrecht, dat kennelijk toen weer de zetel van Redbad was, te komen. Bonifatius was ten zeerste verrast over de anti-Christelijke houding in deze streken. Is dit inderdaad het geval geweest in de Brabantse en Stichtse streken, dan wekt dit bevreemding, want juist deze gebieden waren reeds lange jaren Frankisch en gekerstend geweest. We kunnen hieruit concluderen dat in het noorden van Nederland, wat niet betrokken was in de politieke strijd en rustig achteraf leefde, van enige christelijke invloed praktisch geen sprake is geweest.

We zien dat rond 700 al heel wat lief en leed zich in de geloofsstrijd had afgespeeld en er geen barbaarse heidenen en zachtmoedige evangeliëpredikers tegenover elkaar stonden. Beide partijen be-seften heel goed waar het omging. Het was in hoofdzaak naast de godsdienstige strijd een botsing van de Germaanse en Romeinse cul-turen. Van een omwenteling kan niet worden gesproken, evenmin als in 1570 toen een kleine groep Protestanten hun wil oplegden aan een in overgrote meerderheid Roomse bevolking. Kreeg het Protestantisme wel de kans dit te doen, de Roomse Kerk in het begin der 8e eeuw was hiertoe in Friesland niet eens in staat, on-danks de hulp van de Frankische wapenen. Van een kerstening in die tijd kan ook niet gesproken worden, ondanks de bekende verering voor Willebrord, een persoon uit die tijd.

Daarmee zijn we een belangrijke stap verder gekomen in de historische beschouwing omtrent de gevoelens en beschaving van Friese volk, 50 jaar later ten tijde van de marteldood van Bonifatius.

HET ZWARTE JAAR 734.

In 719 overleed Redbad. Hij schijnt opgevolgd te zijn door Hrodbad, een zoon of oomzegger. Vanaf 719 tot 734 wordt er praktisch niets vermeld over het leven in het Friese land. Deze jaren zijn voor de monniken een gesloten boek geweest, zoals ook de jaren vóór 689. Het is duidelijk dat in deze jaren er in Friesland praktisch niet gepredikt is en de oude godsdienst in volle glorie weer op-leefde. Daardoor komen we tot het feit dat in 734 een andere ge-neratie dan ten tijde van Redbad Friesland bevolkte. Deze generatie leerde op de roem van Redbad's daden en was weer opgevoed in de heidense leer. Deze generatie moet wel haast niets meer geweten hebben van het Christendom. Met de Franken zullen de Christenen voorgoed als de aartsvijanden zijn beschouwd.

In 734 is Mid-Friesland door Karel Martel onderworpen. De strijd speelde zich bij deze Frankische aanval niet alleen af in Holland, doch de Frankische vloot zeilde op Mid-Friesland af. Zo machtig waren de Franken dat zij de Middellzee of Boorn opvoeren en daar aan land gingen. Hrodbad of Bubba, sneuvalde. De Friese capitula-tie was daarmee een feit en het gezag van Karel Martel moest worden erkend. Vermoedelijk werd, om de bevolking zand in de ogen te strooien, een lid van de Koninklijke familie Graaf of Hertog van het Friese land onder gezag van de Franken.

Zoals het in die dagen ging, was deze capitulatie niet alleen een verandering van het politieke beeld, doch ook van het godsdien-stige. De oude godsdienst had als geloof afgedaan en werd door de Franken verboden en de Rooms-Katholieke leer werd als staats-

godsdienst ingevoerd. Van deze godsdienst was hoogstens een klein percentage der bevolking aanhanger. Practisch dus nu het zelfde als in de Reformatietijd. Schryvers die er op gewezen hebben dat de overgang in de 16e eeuw tamelijk snel ging en verscheidene pastoors dominee werden, zodat ook in 734 de Germaanse priesters wellicht spoedig Pastoors geworden zijn, vergeten, dat het mondige Friese volk in 734 niet alleen moest overgaan van godsdienst, doch dat het vóór alles zijn zelfstandigheid had verloren. Voór het eerst hadden vreemde legers de kern van het land overwonnen en dat vergeet een volk niet gauw. De weerstand der Friezen moet daardoor wel bijzonder groot geweest zijn. Zo groot zelfs dat 100 jaar later, in de Noormannen-tijd, grote delen van het volk geen Christenen blijken te zijn, doch bondgenoten van de heidense broedervolkeren. Hieruit blijkt duidelijk hoe stijf de Friezen hebben vastgehouden aan het oude geloof.

Er zijn verschillende verhalen die wijzen op overheersing en opstan-den. Wat hier van waar is valt moeilijk te beoordelen. Het is echter duidelijk dat het in de jaren na 734 verre van rustig in Friesland is geweest en ook van Katholieke zijde veel strijd is opgetekend.

DE MOORD OP BONIFATIUS.

In bovengenoemde sfeer kwam Bonifatius naar Friesland. Hij kwam daar in opdracht van Rome. Of schoon er geen tempels meer verwoest mochten worden, maar tot kerken omgebouwd, gold het bevel om de heiligdommen der heidenen af te breken. Deze heiligdommen waren vaak van zilver en kostbaar, vandaar de veronderstelling dat de moord een roofmoord was De andere door de historie gelogen-strafte veronderstelling is het feit dat barbaarse Friezen de oude man vermoord hebben, daar in die dagen de Friezen nog minder beschaafd waren dan de Papoea's van vandaag.

Laten we nuchter blijven en de gehele geschiedenis doorwandelen om te constateren hoe de situatie toen geweest moet zijn. We weten dat de Katholieke Kerk nimmer gearzeld heeft en ook thans niet aarzelt (Spanje, Italië, Columbia) desnoods met geweld haar leer te grondvesten of te handhaven. Zeer zeker zullen er in de dagen van de kerstening in die 20 jaren van 734 tot 754 dingen geschied zijn die de vrijheidslievende Friezen niet alleen tegen-stand, doch ook hun hart in opstand bracht. Wanneer zij hun heilig-dommen verwoest zagen, het geloof der vaderen bespot, bezet door een reeds tientallen jaren gehate Frankische macht, dan kan het niet anders zijn of in die dagen moet er in het volk een v e r - z e t s b e w e g i n g gelaeft hebben die vol van haat was tegen alles wat maar met Rome en kruis te maken had. Het behoeft uit-eindelijk maar een kleine fanatische kern geweest te zijn die be-sloot tot het doen verdwijnen van de met veel geestelijk gezag beklede Bonifatius. Misschien heeft deze beweging meerdere geestelijken vermoord. Mogelijk heeft zij een schrikbewind uitge-oefend. Van Bonifatius weten we het alleen, omdat hij een groot man in het Katholieke kamp was.

De vraag waarvoor wij gesteld worden is echter: Kunnen wij Bonifatiu zien als een Heilige, een martelaar, die door allen geëerd en

herdacht moet worden ? Is hij voor ons volk een zo belangrijke figuur geweest ? Twee tegenovergestelde overwegingen spelen hierbij een rol. We dienen de eerste evergeliepredikers uit Christelijk standpunt te zien als de mannen die de leer der Verlossing brachten en onze voorouders bevrijdden van het duistere heidendom. In dit opzicht kunnen we geheel achter Bonifatius staan. Dat is zijn verdienste.

Aan de andere kant dienen we tegen hem te zijn, want politiek gezien was hij de vijand van ons volk. Daarom rest ons niets anders dan het woord der verzoening hier te uiten, nl. dat de vermoorde en zijn moordenaars slachtoffers waren van hun ideaal. Fel stonden zij tegenover elkaar. Het ideaal van beide groepen was de moeite waard om voor te strijden. Wanneer wij dan ook Bonifatius zien als held en martelaar, als een pionier van het brengen der Christelijke leer, zij het dan in die dagen Roomse leer, dan dienen we ook een ere-salut te brengen aan de Friese strijders, die als zonen van hun volk hun vrijheid en hun geloof verdedigden ! Dat zij daarbij een 80 jarige grijsaard als slachtoffer kozen, moet een ieder tegenstaan, doch wanneer we zien dat in onze tijd grijsaards onder het Nazi-bewind in Duitsland en democratisch bewind in Frankrijk (Petain) ter dood gebracht werden of in de kerker stierven, dan kunnen we slechts betzuren dat de tijden nog niet veel veranderd zijn.

Bonifatius viel als slachtoffer in de strijd van idealisten. Hij viel niet ten offer aan b a r b a r e n. Het is verkeerd dit als zodanig voor te stellen. Het is duidelijk welke motieven tot dit drama geleid hebben, doch waarom dan deze motieven niet, historisch verantwoord, meer uit te dragen in de artikelen die er in dit jaar zoveel aan Bonifatius zijn gewijd ?

Laten wij althans onze voorouders, Friezen, rehabiliteren en de moordenaars-verzetslieden hun daad vergeven .

Willem van Nijdamstra.

oooooooooooooooooooo

Vacantie plannen

De vacaties staan weer voor de deur. Duizenden en nog eens duizenden zullen er de komende weken weer op uit-trekken. Vele duizenden doen dit met een bezwaard hart, want zij zitten met hun kinderen die mee moeten, hen veel werk bezorgen en hen eigenlijk van een werkelijke vakantie beroven. Anderen moeten thuisblij-

ven omdat hun kinderschare het niet toe laat er eens een weekje tussen uit te gaan. Vacantie klinkt mooi voor diegene die vacantie kan houden. Vacantie is echter een nachtmerrie wanneer men dit niet kan houden en de kinderen zeuren om ook uit te gaan. Voor vele ouders is het een plaag wekenlang de kinderen thuis te moeten hebben.

Vorig jaar hebben we in Nijdamstra getracht tot een vakantie-uitwisseling te komen. Kinderen uit te wisselen bij familieleden, waardoor de mogelijkheid voor de ouders geschapen wordt om ook eens rustig van de vakantie te genieten. En wat is er nu nog beter denkbaar dan dat een kind uit Holland eens naar Friesland gaat en een kind uit Friesland naar Holland ? Hier kan het "elkaar van dienst zijn" in de practijk worden gebracht. Bovendien zijn de kinderen ondergebracht bij familieleden.

Dat deze uitwisseling geen groter succes is geworden komt misschien doordat men er onwennig tegenover stond. Het is nu al gebleken dat er dit jaar heel wat drukker gebruik van zal worden gemaakt en de bezwaren die aanvankelijk golden op zij worden gezet. Van alle rang en stand worden de kinderen uitgewisseld. Hoe doen we dat ?

U schrijft de redactie van de Nijd.Tynge, wanneer U Uw kind of kinderen gaarne zou ondergebracht zien met de eventuele wensen. Tegelijkertijd meldt U ook wanneer U een jongen of meisje kunt herbergen. Ook weer met de wensen die U hebt. Steeds postzegel voor antwoord insluiten. Wij doen U dan bericht welke adressen beschikbaar zijn en waar U zich mee in verbinding kunt stellen. Ook wanneer het volwassenen betreft die een tijdelijke woningruil willen aangaan kunnen zich tot ons wenden.

Schroom niet om te schrijven. Doe het zo spoedig mogelijk. Wij zelf krijgen in het laatst van Juli een meisje uit Groningen, hoewel ons dochttertje nog te jong is om er op uit te trekken. Dus dat kan ook ! Ons doel is: Bezorg de Nijdamstra-jeugd een prettige vakantie. Wij rekenen op Uw medewerking !

Elsa en Wigle Vleer,
"Op Honk", Hardegarijp.

Familienieuws

BERICHTEN.

JANTH. DE JONG en
JOUKJE NIJDAM

geven U kennis van hun voorgenomen huwelijk, waarvan de voltrekking zal plaats hebben D.V. op Vrijdag 7 Mei a.s., 's middags half twee te Langweer. Kerkelijke inzegening om half drie in de Ned. Herv.Kerk te Ouwsterhauke, door de Wel Eerw. Heer Ds.St.P.Nijdam van Kampen.
Ouwster Nijega, 17,
Scharsterbrug 164. April 1954.
Toekomstig adres: Wildehorne bij Joure.

J.Th.de Jong en J.de Jong-Nijdam danken allen hartelijk voor de vele blijken van belangstelling voor en bij hun huwelijk ondervonden.
Wildehorne bij Joure. Mei 1954.

In plaats van kaarten:

ROELOF SOETEN en
MAAIKE J. WINIA

hebben de eer, mede namens wederzijdse ouders, kennis te geven van hun voorgenomen huwelijk, waarvan de voltrekking zal plaats hebben op Donderdag 13 Mei a.s. nam. 2 uur te Lemmer. Uitwellingerga Zuid 113,
Follega 47, Mei 1954.
Toekomstig adres: Picture Butte, Alberta, Canada.

JACOB HAAGSMA en
SIEBRIG NIJDAM

geven U kennis van hun voorgenomen huwelijk waarvan de voltrekking zal plaats hebben D.V. Dinsdag 25 Mei, 's namiddags 2 uur te Sneek.
Kerkelijke bevestiging 's namiddags 2.30 uur in de Ned.Herv. Kerk door de Wel eerw. Heer Dr.K.H.Siccama
Julianadorp (N.H.), Klaverstraat 5
Sneek, IJsterkade 10 April 1954.
Receptie van 7 - 8.30 uur in "Aere Peronnius".
Toekomstig adres: Parkstraat 3, Julianadorp.

Zondag 30 Mei 1954 is het 25 jaar geleden dat onze lieve ouders

JAN JOH. BANGMA en
WIETSKE G. JANSMA

te Joure zijn getrouwd.

Hun kinderen

Maria en Tjerkje.

Akkrum A 40.

Jitris waard ús in fanke tabitroud dat wy
LYSBETH

neame.

De tankbre âlden S. L. WIJNIA
A. WIJNIA-JONGEMA

Frijtsjer, 11 Juny 1954
Foarstrjitte 26

In vrede ontslapen, in de ouderdom van 103 jaar, onze geliefde oom en oud-oom.

KEIMPE PIERS NIJDAM

weduwnaar van AALTJE GENES VEENBAAS.

De neven en nichten, achterneven en achternichten en zijn huisgenote R. Wiersma.

Sneek, 15 Mei 1954.
Almastraat 4.

Tot ons leedwezen namen wij heden kennis van het overlijden van ons Erelid en nestor

KEIMPE PIERS NIJDAM

in de ouderdom van 103 jaar en 130 dagen.

HET BESTUUR VAN DE
NIJDAMSTRA - STICHTING.

Leeuwarden, 17 Mei 1954.

Heden overleed, nog zeer onverwacht, in het St.Bonifatius Hospitaal, onze lieve Vrouw, Moeder, Behuwd- en Grootmoeder

WYTSKE VISSER

in de ouderdom van bijna 62 jaar, na een gelukkige echtvereniging van ruim 39 jaar.

Idaard, 7 Juni 1954

Idaard: T.J.H.NIJDAM

Marknesse: H.NIJDAM
L.NIJDAM-VAN LINDE

Teerns: J.S.NIJDAM
S.NIJDAM-OVERDIJK

Idaard: H.NIJDAM
J.NIJDAM-v.d.MEER
S.NIJDAM
en kleinkinderen.

De begrafenis zal plaats vinden te Idaard op Vrijdag 11 Juni a.s. vanuit de Ned.Herv.Kerk, 's namiddags om 1 uur.

HIER HOORT OOK UW FAMILIEBERICHT !!!

Met dankbaarheid en grote blijdschap geven wij U kennis van de geboorte van ons zoontje en broertje

J O H A N N E S

A.Wachtmeester,
Y.R.Wachtmeester-Vleer
Japie en Roelie.

Ter Apel, 21 Mei 1954, Koningsstraat 67.

Burgerlijke stand:

Oost-Stellingwerf: 12-17/4.54: Ondertrouwd: K.Wynia, 25 j. te Wolvega en A.Haisma, 20 j. te Oosterwolde.
 Baarderadeel 4-11/5.54: Geboren Sape Cornelis, zn. van E. Miedema en H.Nijdam.
 Wymbritseradeel: Getrouwd 16-22.5.54 S.Wijnja 22 j. te Uitwellingerga en D.de Jong 25 j. te Uitwellingerga.
 Gaasterland 21/27.5.54: Geboren Neeltje, dr. van C.Gaastera en S.Nijdam te Oudemirdum.

Go slaagd:

Sneek, 2 April 1954 - Voor het eindexamen R.U.W.S te Sneek slaagde P.Wynia te Nijega (W).
 Piaam, 14 April 1954 - Voor de landbouwcursus economie en bedrijfsleer te Bolsward slaagde D.Wynia te Piaam.
 Idaard, 16 April 1954 - Voor het eindexamen Lager landbouwonderwijs te Roordahuizum slaagde Sjo Nijdam te Idaard.
 Ljouwert, 12 Juny 1954 - Foar it Fryslân-diploma A binne slagge jfr. A.Wijnja te Twellingea en jfr. H.A.Wijnja te Toppenkuzen.

Allerlei:

Wolvega, 23 April 1954 - Voortgezette onderhandelingen met de firma J.Nijdam zijn aanleiding geweest, dat B. en W. van West-Stellingwerf wederom voorstellen tot de bouw van een industriehal te Wolvega en het geven van dit gebouw in huurkoop. Als gevolg van de per 1 Jan. j.l. in werking getreden loonsverhoging zijn de stichtingskosten van het gebouw inmiddels dusdanig hoger geworden dat het eertijds gevraagde credit tot maximaal f.50.000 moet worden verhoogd.
 Rauwerd, 30 April 1954 - Bij de onderlinge wedstrijden van de gymnastiekvereniging O.S.O. werd in de meisjesafdeling E.Nijdam derde.
 Leeuwarden, 5 Mei 1954 - Op de stierenkeuring te Leeuwarden afd. enterstieren verkreeg "Broekster Abe" van H.P.Wynia te Nijega (HCN) een eerste prijs.
 Noordwolde, 5 Mei 1954 - Bij de aanbesteding van de bouw van een buurthuis met woning schreef Nijdam te Franeker in voor een bedrag van f. 103880.-
 Zwolle, 8 Mei 1954 - De Ronde van Zwolle over 60 K.M. voor nieuwelingen (wielrennen) werd gewonnen door Henk Nijdam uit Eelderwolde in de tijd van 1 uur 33 min. en 36 sec. Henk Nijdam beloofd een renner van naam te worden, want zijn voorsprong bedroeg niet minder dan 1 ronde op nr. 2. Hij was volgens de pers in een "ongenaakbaar" vorm.

Heerenveen, 21 Juni 1954 - Op de jaarvergadering van het "Frysk Selskip 1844" werd in het hoofdbestuur gekozen HJ. Huisman te Bergum in de plaats van A.Vleer te Langwoer.
 Leeuwarden, 29 April 1954 - Onder grote belangstelling herdacht in de Harmonie de Bond van Plattelandsvrouwen haar 35 jarig bestaan. De presidente, ons lid, Mevr. J.Yma-Wynia sprak daar de herdenking rede uit.

Den-Haag, 12 Juni 1954: Oppericht is een familievereniging Nawijn. Voorzitter: Ds.E.Nawijn, Delfzijl; Secretaris: Ir.F.Nawijn, Vreeswijkstr. 176, Den-Haag; Penningmeester: P.A.Nawijn, Kampen.
 Stavoren, 1 Juni 1954 - De Burgemeester van deze gemeente ontving een uitnodiging voor een bezoek aan de familiereunie van de Van Staveren's, die deze zomer in Hollywood wordt gehouden. Meer dan 2000 Amerikaanse van Staveren's worden daar verwacht. Een familiereunie van deze naamdragers uit Nederland zou minstens 4000 bezoekers opleveren.

oo

O N Z E W E R F A C T I E .

Wegens geringe deelname is onze werfactie verlengd tot 31 Dec. a.s. Het bestuur verwacht nu een grote deelname, vooral door activiteit in de afdelingen in de a.s. herfstmaanden. Intussen heeft M e i n o W i e n i a uit Follega zijn voorsprong aanmerkelijk vergroot. De stand is thans:

- 1. Meine P.Wienia, Follega, 54 pnt.
- 2. Jelle Nijdam, Franeker 7 pnt.
- T.Nijdam, Leeuwarder 7 pnt.
- A.Vleer, Sneek 7 pnt.
- 5. Sybout Nijdam, Bergen 2 pnt.
- 6. Andr. Nijdam, Patersweg, Groningen 1 pnt.
- A.Nijdam, Zuiderdiep, Groningen 1 pnt.
- Mevr.G.Bolt-Nijdam, Niehove 1 pnt.

oo

DE NIJDAMSTRA TYNGE - De vorige uitgave van de Nijdamstra Tyngge kenmerkte zich door vele vlekken. Het papier was van die kwaliteit dat het zich niet leende voor goede afdrucken. De juiste kwaliteit papier, zoals van dit nummer, was toen niet voorradig. De tijd was echter te kort om alsnog een andere soort te bestellen. Onze excus hiervoor.

De volgende Tyngge zal begin September verschijnen, dit in verband met de vacaties. In Juli verschijnt nog een mededelingenblad.

oo

D E N I J D A M S T R A - S T I C H T I N G

B e s t u u r : T.Nijdam, Coornhartstr. 12, Leeuwarden, tel. 5100-2167, voorzitter - Mevr.M.H.Nijdam-Nijholt, Robert Kochstraat 21, Leeuwarden, secretaresse - C.van der Schoot Azn, Leeuwarderweg 63, Sneek, tel. 5150-3028, penningmeester - W.Tsj.Vleer, "Op Henk", Hardegarijp, tel. 5110-435, vice-voorz. - Mevr.P.Agema-Wynia, Stationsweg F 18, Dokkum, tel. 5190-421 - U.Wynia, Schans 64, Heerenveen en H.Nijdam, Bataviastr. 68, Groningen.
 Postrekening 6 2 6 7 2 4 ten name van Penningmeester Nijdamstra Stichting te Sneek

ooo
o IN HET VERLEDEN LIGT HET HEDEN ,
o IN HET NU WAT WORDEN ZAL !
ooo

vervolg rede van Prof. Slijper:

Nu is het natuurlijk helemaal niet gezegd, dat juist tuberculose of diabetes het mensdom ten gronde zullen richten. De grote verbeteringen op medisch gebied doen hun werking nog maar nauwelijks gelden en de verslachtering op algemeen biologisch gebied valt dus ook nog in genen dele te overzien. Maar wel is reeds gebleken, dat de cultuur de mens kan brengen in die biologisch te gunstige omstandigheden, die wij voor iedere diersoort als noodlottig hebben leren kennen, omdat dan te veel lichamelijk onvolwaardigen behouden blijven.

Er is geen groter verschil denkbaar dan tussen de cultuurmens enerzijds, die in moeilijke omstandigheden het eerst zijn zorg aan zieken of ouden van dagen besteedt, en herten of rendieren anderzijds, die hun kuddeverband zo opbouwen, dat de zwakste dieren de gevaarlijkste plaatsen innemen. De natuur werkt selectief tot het behoud van de soort, de cultuur streeft naar het behoud van het individu en werkt contra-selectief ten aanzien van de soort. En zo ziet juist door onze grootste specialisatie, door onze geestelijke vermogens, waarop wij ons zo graag laten voorstaan, de toekomst van de mens er somber uit.

"Maar laten wij daar dan iets aan doen", zult U zeggen, "laat ons ingrijpen voor het te laat is". Maar hoe zoudt U willen ingrijpen? Moeten wij drastische maatregelen nemen, het aantal doktoren en apothekers beperken, de verkoop van insuline verbieden, mag men iemand meer dan tweemaal in zijn leven cibazol of streptomycine toedienen? Ik vrees ernstige tegenstand en niet van de Medische faculteit alleen, want wij zouden het niet kunnen, omdat het indruist tegen onze ethische opvattingen, tegen de meest elementaire begrippen der cultuur en omdat juist deze cultuur het wezen van ons menszijn, omdat zij onze natuur is. En die zelfde gevoelens verzetten zich, afgezien van technische moeilijkheden, tegen een te

streng doorgevoerde eugenetica (erfgezondheidsleer). Misschien zouden wij kunnen leren, de toekomst van het mensengeslacht actief te beïnvloeden door toepassing van colchicine of andere middelen, dan wel door toepassing van atoomenergie. Maar we kunnen er aan de andere kant wel van verzekerd zijn, dat wij nooit zover boven ons menselijk weten en kunnen zullen uitstijgen, dan ons alomvattend inzicht wordt gegeven in een zo gecompliceerd geheel als de levende materie of een zo gecompliceerd proces als de evolutie.

Wij zouden eenvoudig niet weten in welke richting wij moesten werken om het gewenste resultaat te bereiken. En wij zullen er dus in moeten berusten, dat wij eens van deze aarde zullen verdwijnen en we zullen er ook in moeten berusten dat het niet eens de uitwassen van onze cultuur, oorlog of vernieling zijn, die ons ten gronde richten. Het is de tragiek van de mens, dat juist zijn beste eigenschappen, zijn erbarmen met hen die zwak in het leven staan, hem noodlottig zullen worden, of zoals NIETZSCHE het heeft gezegd: "An deinen Tugenden wirst du zu Grunde gehen".

"Maar" zult U vragen, "hoeveel tijd is ons dan nog gegeven, wanneer zal de katastrofe plaats vinden"? "Loont het nog de moeite om een nieuwe winterjas te kopen of mijn levensverzekering door te betalen"? Wanneer wij aannemen, dat alle Homoniden (mensachtigen) één geslacht vormen, dan kunnen wij de ouderdom daarvan op ongeveer 500.000 jaren en die van de tegenwoordige mens op 65.000 jaren stellen. Uit de berekeningen van een aantal palaeontologen is nu gebleken, dat de levensduur van een geslacht zelden minder dan 5 miljoen jaren bedraagt en $\frac{1}{2}$ à 1 miljoen jaren toch zeker wel als minimum voor de soort aangenomen mag worden. Met een zeer bescheiden schatting van 1 $\frac{1}{2}$ miljoen jaren voor het menselijk geslacht hebben we dan toch nog altijd ongeveer een miljoen jaren voor de boeg,

dat is 500 maal zo veel als er sedert het begin van onze jaartelling zijn verstreken. In die tijd kan er nog veel gebeuren, zouden zich zelfs nog wel wijzigingen in de menselijke bouw en levensverrichting kunnen voltrekken, waarvan wij ons met literaire- of wetenschappelijke fantasie een beeld kunnen trachten te maken. Maar uiteindelijk zal toch de mens van de aarde verdwijnen. Wij kunnen dit betreuren, maar wij kunnen er ons ook over verheugen. Want wie zich verdiept in de geheimen van de levende materie in het algemeen en in die van de evolutie in het bijzonder, dieervaart, dat alle gebeuren op aarde geleid wordt door een Goddelijke macht en volgens een vastomschreven plan, dat wij in de beperktheid van onze blik nooit in haar geheel zullen kunnen omvatten. En wij kunnen dan ook uitsterven in de gerustte zekerheid, dat wij een schakel hebben gevormd in dit grote plan en dat wij onze taak vervuld hebben naar onzen aard".

toekomstbeeld

De professor brengt dan dank aan H.M. de Koningin en de autoriteiten voor zijn benoeming tot Hoogleraar en aan diegenen die hem tot steun geweest zijn bij zijn opleiding en studie en eindigt met de verwachting dat de samenwerking tussen hem en de andere Hoogleraren, alsmede met de studenten tot ieders bevrediging zal mogen zijn.

NA DE REDE.

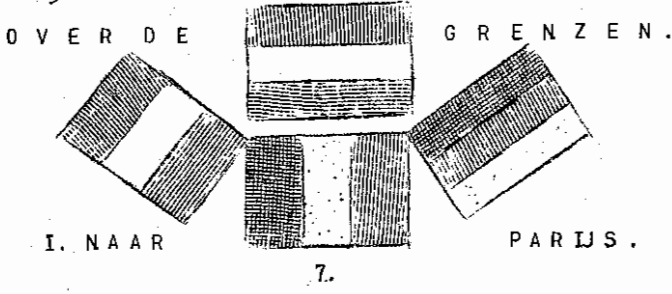
De eerste indruk die de rede op de meeste mensen gemaakt heeft was dat de professor op een botte, onmenselijke manier, ja zelfs van uit een on-menslievend standpunt zijn visie gegeven heeft, zich op een standpunt stellende, dat het eigenlijk een schande is dat zoveel mensen door de medici geholpen worden om daarmede bij te dragen tot de vernietiging van de soort. Zeer zeker had de rede tactischer kunnen zijn. Doch daar deze uitgesproken werd met het belang van de soort als belangrijkste punt op de voorgrond en die van het individu op de achtergrond, moet men dit de professor niet zo kwalijk nemen. Het is ongetwijfeld bedoeld geweest om een zeer duidelijk beeld van de situatie te geven.

We worden door dit wetenschappelijk woord ons pas bewust hoe groot onze onvolmaaktheid is. Onze hersenen en handen plaatsen ons op een grote hoogte, maar wanneer een andere geleerde heeft onderzocht en bevonden dat juist door de toeneming van onze hersensubstantie de mens in de toekomst een te groot hoofd zal krijgen en zijn evenwicht niet meer zal kunnen bewaren, dan verdwijnt ook al weer dit voorrecht en trouwens dit voorrecht wordt nog een nadeel, wanneer we zien naar de gedegeneerde "cultuurmens" die door zijn ontwikkelde hersenen in staat is de afschuwelijkste en meest mensonterende wapens uit te vinden.

Als we dan een lesje krijgen voorgezet waar het met ons naar toe gaat, wanneer de bevolkingstoename blijft voortduren en speciaal wel in Nederland, dan mogen we nu nog spreken van een "teveel" aan levensruimte in ons vaderland. Ook de voedselsituatie geeft geen rooskleurig toekomstbeeld.

Dat een oorlog vaak de beste elementen wegvaagt en niet selecterend werkt, toonde de geleerden in de vorige eeuw reeds aan. Maar dat we een generatie van onfeilbare weggebruikers krijgen door vaak toevallige verkeersongelukken, lijkt mij een niet onfeilbare uitdrukking van de professor! Overigens schafte men zich dan geen bromfiets aan, want daardoor zou men gerangschikt worden onder diegene die waard zijn om geselecteerd te worden.

De biologie leert sedert eeuwen de mens da een soort of groep, die het felst bestreden wordt, juist het sterkste moet worden, daar slechts de sterksten overblijven en da die zorg dragen voor een krachtiger nageslacht dat de bestrijders misschien zal weten te overwinnen. We hebben hier een recent voorbeeld met de mond- en klauwzeer bij het vee. Men meende deze ziekte overwonnen te hebben toen de epidemie op uiterst felle wijze terugkeerde en wel zodanig dat deze veel gevaarlijker is dan vooreen. De bestrijding heeft hier juist zorggedragen dat een ergere vorm ontstond. De hele natuur geeft ons hier talrijke voorbeelden van. (wordt voortgezet)

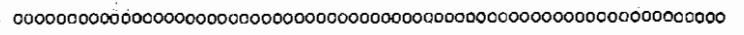
Links van het straatje prijkt op de schutting een oproep tot het volk om niet te kijken naar de "fascistische" demonstratie van de Gaulle en zijn consorten, doch allen het 1 Meifeest van het proletariaat te vieren daar en daar, waar Duclos zal spreken. Vlak er naast hangt een aankondiging van de Kath. Kerk, om deel te nemen aan een inzameling voor het R.K. Wit gele kruis, wanneer ik het goed begrepen heb. Het klimmen houdt op. Winkeltjes komen nu te voorschijn. Daar is een schilder bezig zijn model te schilderen in het atelier. Uit het oogpunt van reclame is zijn model half zichtbaar. Toeristen trappen er misschien in . . . Op deze wijze wordt getracht aan de armoede te ontkomen. Kinderen staren je aan, hun gezicht verlangt snoep of een aalmoes. Even verder zit een juffrouw achter het gordijn die lief glimlacht. Een man op de stoep met verwilderde haren kon haar echtgenoot zijn. Ook hier gaat het er om toeristen te vangen Dan ben ik de smalle straatjes van Montmartre door. De Sacre Coeur ligt voor mij. Armoede en rijkdom, kwaad en goed Groot staat de witte engel als een trouwe wachter boven Parijs. Eermaal op de trappen staande, ontroldt de millicenenstad aan je oog. Een grauwe mist hangt over het Seine-dal. Ver beneden ons spelen kinderen op de trappen. De kerk is leeg, slechts toeristen gaan naar binnen Wie in Parijs komt moet ook deze trappen opzoeken voor de ingang van de kathedraal. Hij ziet dan heel Parijs en heeft tijd om na te denken dat hier eigenlijk het hart van Europa moest zijn, maar dat het er niet is. Zie die sjokkende sinaasappelen-venter, de schreeuwende krantenjongen, die oude vrouw met de mand onder de armen en de weinige kinderen. Zij vertegenwoordigen Parijs. Zij zijn de tegenstelling van dit mooie godshuis Langzaam daal ik de trappen af. De treden heb ik niet geteld. Volgens mijn gevoel waren het er honderden en zo slenter ik de avonduren in naar beneden. Moe van het lopen en klimmen ga ik iets eten.

In deze "tent" is het niet druk. Met de man achter de toonbank valt te praten. Hij vertelt van andere toeristen, die hun bevindingen vertellen. Hij vertelt van de oorlog. Af en toe bedient hij een klant en spreekt zijn verlangen uit ook wel eens in Holland te willen zien, want Hollanders komen veel in Parijs. Ik vraag hem hoe het komt dat Parijs een aparte stad is, doch dat ik er niets apart in kan zien, dan enkel de troosteloosheid van een wereldstad. Dan buigt de man zich voorover: Parijs bij nacht, dan is het de Lichtstad, de lamp van Europa. Hij wijst mij de weg waar iets valt te "beleven". Ik volg die weg niet, want de buurt lijkt mij niet bepaald "frisch" bij avond . . . Ergens ga ik naar een bioscoop en zie een film. Een "doodgewone" Amerikaanse film. Wat moet men an-

ders, wanneer men tegen de avond door de wereldstad dwaalt? Wanneer ik weer buiten kom zoek ik een bank op en maak mijn notities bij het invallen van de duisternis. Het is negen uur. Tijd om de "lichtstad" te zien. Ik ga de plezierwijk van Montmartre in. De nachtfestijnen beginnen daar. Hier is de Place Pigalle. Tientallen auto's staan er geparkeerd. Het is een drukte van belang en alles schittert in een zee van licht. De "Moulin Rouge" valt direct op en aangezien deze instelling vermaard is in geheel Europa heb ik eens de moeite genomen de programma's te bekijken. Wat is nu het wonderlijke van dit "theatre"? Blijkbaar dat men er tegelijkertijd een concert heeft, een filmvoorstelling vertoont en ook nog een variété-voorstelling geeft, die volgens de aanplakbiljetten wel zeer pikant moet zijn. Opvallend veel Nederlands hoor je hier babbelen op straat. Plotseling wordt ik op de schouder geklopt door een jonge man. Heel stilletjes houdt hij iets in zijn hand om te laten zien en zegt zacht: "1000 fr.". Ik loop door, geen interesse hebbende in het moois. Maar even later heeft hij mij weer beet. Nu is het 350 fr. geworden. Ik reageer niet en dan komt de derde maal. Denkende dat ik hem niet verstaan heb klinkt het in onvervalst Nederlands: "100 fr."

Bij een sinaasappelenkoopman koop ik sinaasappelen. De man praat een paar woorden Frans en gaat dan over in het Nederlands. Hij komt uit Brussel, doch de lichtstad lokte hem. Een Chinees loopt prompt tegen me op om een prul van een kleedje te verkopen. 1000 francs vraagt hij. Niemand verbiedt hem zijn opdringerigheid. De politie doet een oogje toe, want hier is alles geoorloofd. Pas dus maar op je duiten! Daar is een grote reclame. "Symphonie de Nus" staat er op; de foto's laten een dertig-tal totaal uitgekledede jonge dames zien. Een man in een generaalsuniform komt op mij toe en spreekt mij in het beste Nederlands aan met: "Komt dat zien, komt dat zien, blote . . . blote . . .". Dat is de tweede maal. Ik kijk de man verrast aan en vraag hem hoe hij weet dat ik Nederlander ben. "Och," zegt hij "25% van de bezoekers hier zijn Nederlanders en aan Uw kleding en gereserveerdheid merkte ik het". Dat deze lokvogels die voor de nachtclubs staan het ook wel eens mis hebben beweest het feit dat de volgende mij in het Duits aansprak. Ik heb ook deze omgeving goed opgenomen, omdat Parijs bij nacht iets is, waar veel over gesproken wordt. Wil men er iets van zien, ga dan naar de Place Pigalle. Ik geloof niet dat een fantscenlijk mens daar slachter zal worden. Men kan hoogstens lachen om de kolder en uitkleedpartijen die daar vertoond worden. Voor de meeste Nederlanders is het daar echter te duur. Kom niet in de zijstraatjes, want daar is het nacht met gesloten deuren! Ik heb geen bezoek gebracht aan "Symphonie de Nus", "Eva" of "Paradise". In de eerste plaats ben ik daar een te koude noorderling voor en in de tweede plaats was het mij te duur, want voor een kleine voorstelling is men weldra f.15.- kwijt!

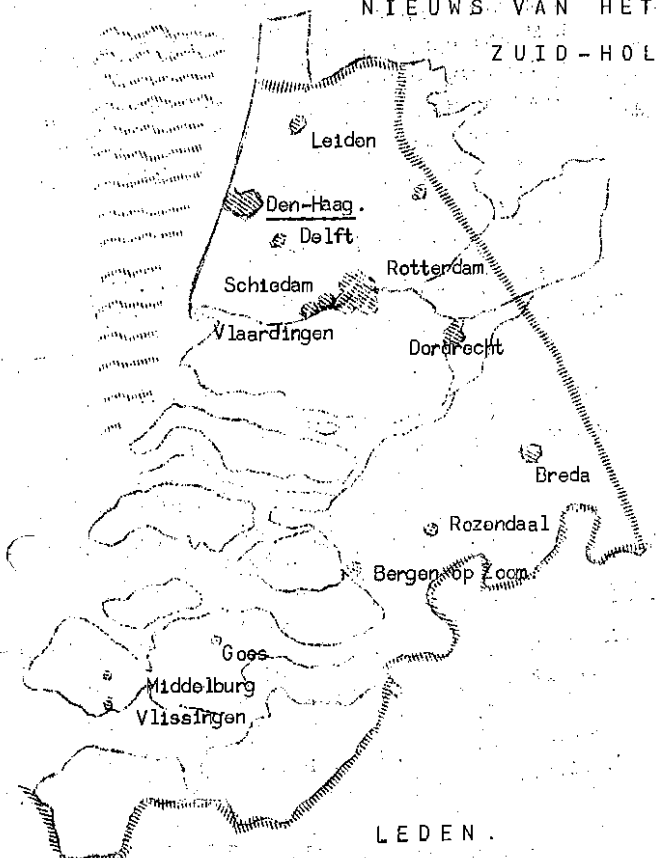
V.

"Parijs de stad van het licht. Het is echter allemaal kunstlicht wat er schijnt. Het Licht werd reeds door Lodowijk XIV uitgedoofd en het licht der zedeloosheid bleef over . . ."

Huxloy.

NIEUWS VAN HET GEWEST
ZUID-HOLLAND.

Leiding :

Voorzitter: A.J.Nijdam, Copernicusstr. 8, Den-Haag.
Leden: Mevr.L.Hartog-Nijdam, van Sevenbergenstr. 55, Voorburg.

vervolg LEDEN :

268 a Mevr.L.Hartog-Nijdam, v.Sevenbergenstr. 55, Voorburg.
338 b Mej.B.I.Kaptein, Hyacinthstr. 6, Wassenaar
355 b Ds.L.M.Wynia, Geref. predikant, Zevenhoven.
423 a J.A.Nijdam, Linaeusstr. 129, Den-Haag.

NIET AANGESLOTEN FAMILIE-
LEDEN :

A.T.L.E.Nijdam, Piet Heinstr. 25, Den-Haag.
J.C.A.Nijdam, Fred.Hendriklaan 29, Den-Haag.
J.H.Nijdam, Loenensestr. 159, Den-Haag.
R.Nijdam, Scheeperstr. 49, Den-Haag.
F.Winia, Notenplein 56, Den-Haag.
G.Winia, v.Leeuwenhoekstr. 86, Den-Haag.
K.Winia, Wouwermanstr. 81, Den-Haag.
P.H.Winia, Stortobekerstr. 99, Den-Haag.
G.Wynia, Maartensdijklaan 50, Den-Haag.
Drs.H.Wynia, Ambt.Min.Ond.K.W., Breitnerlaan 102, Den-Haag.
Dr.N.D.Wynia, arts, v.Bootzelaarlaan 175, Den-Haag.
S.Wynia, Aarbeistr. 5, Den-Haag.
F.Wynia, v.d.Neerstr.140, Den-Haag.
Mevr.G.Steegman-Winia, Eerbeeklaan 62, Den-Haag.
F.Winia, Stortobekerstr. 108, Den-Haag.
Mevr.J.A.Verwaal-Wynia, v.Leeuwenhoekstr.13, Den-Haag.
Mevr.P.Dijkstra-Wynia, Paraneerboostr. 8, Den-Haag.
Mevr.IJ.van Eskelen-Wynja, Asterstraat 29, Den-Haag.
Mevr.P.A.Raens-Wynja, Fr.Valentijnstr. 85, Den-Haag.
S.Wynia, Stokroesplein 24, Den-Haag.
Mevr.H.S.R.Tuinstra-Wynia, Marccniestr. 73, Den-Haag.
Mevr.G.Zuurondenk-Winia, Sluisweg 14, Katwijk/zee.
P.Wynia, Wilgenlei 9, Rotterdam.
Mevr.J.Beuse-Wynia, v.Arenborg laan 127, Voorburg.
Mevr.S.Barentsen-Wynia, Costwal 85, Goes.
Mevr.R.Dijkstra-Wynia, Donkerslootstr.37a, Rotterdam.
Mevr.J.van Mourik-Wynia, Bruijnstr. 48c, Rotterdam.
Mevr. I.van Dijk-Wynja, Nobelstr. 6, Brielle.

LEDEN

174 a A.J.Oostergetel, 's Gravendeelseweg 18, Dordrecht.
45 a C.Nijdam, Mient 363, Den-Haag.
109 a S.Nijdam, Marlotlaan 13a, Den-Haag.
195 a S.J.Vleer, Edisonstr. 125, Den-Haag.
196 a L.Nijdam, Soestdijksekade 790, Den-Haag.
197 a S.Nijdam, Stuyvesantstr. 131, Den-Haag.
291 a A.J.Nijdam, Copernicusstr. 8, Den-Haag.
315 b D.Nijdam, Fisherstr. 386, Den-Haag.
327 a Mej.L.Nijdam, Karel Reinierskade 59, Den-Haag.
328 a H.L.Kruimel, Zoutmanstr. 63 b, Den-Haag.
384 a H.J.Mink, Doimanstr. 297, Den-Haag.
412 a O.Wynia, Vier Heemskinderenstr.128, Den-Haag.
426 a G.Wynia, Haverschmidtstr. 110, Den-haag.
427 b J.H.Wynia, Haverschmidtstr. 110, Den-Haag.
428 a S.Wynia, Meezenlaan 25, Den-Haag.
446 a Mej.M.P.Bach, Hulshorststr. 295, Den-Haag.
107 b Mevr.K.Vleer-Jorgema, Cobetstraat 68, Leiden.
49 b Mej. S.Vleer, Cobetstraat 68, Leiden.
114 b C.Nijdam, Steneweg 73, Middelharnis.
221 a H.Nieuwdam, C.P.Thielestraat 71, Rotterdam.
155 a Mevr.E.Nijdam-de Rook, Haagsestraat 99, Scheveningen.
198 a J.R.Nijdam, Haringkade 117, Scheveningen.
360 a U.Wynia, arts, Cornelis Jolstr. 107, Scheveningen.
362 a Mevr.M.Pasman-Wynia, Gevers Daynootweg 113, Scheveningen.
388 a S.Wynia, Willemstraat 130, Slikkerveer.
389 b M.Wynia, Willemstraat 130, Slikkerveer.

oooooooooooooooooooo

Hot Gewest Zuid-Holland, waaronder ook opgenomen Zeeland en Westelijk Brabant mag zich in een gezonde groei verheugen. Als bijzonderheid kan nog worden vermeld dat uit dit Gewest nog nimmer een lid bedankte ! Wij publiceren naast de lijst van aangesloten familieleden ook de namen van de niet-aangeslotenen, opdat door de werfactie, die nu verlengd is tot Januari, ook de aangesloten familieleden hun best kunnen doen de nog niet toegetreden familieleden over te halen en zich aan te sluiten !

Familieberichten Wynia.

Hedenmiddag overleed zacht en kalm in den gezegenden ouderdom van ruim 77 jaren, mijn geliefden Echtgenoot en der Kinderen zorgdragenden Vader

JACOB JELLES WYNIA

in leven administreerend Kerkvoogd der Hervormde Gemeente te Cubaard.

Cubaard, 18 Febr. 1884

G.A. SCHURENGA,
Wed. J.J.WYNIA.

Getrouwd te Wommels den 10 Mei 1884:

SJOERD A. WYNIA en
OTTJE J. JOUW SMA
beiden van Cubaard.

Ondertrouwd te Wommels 15 Mei 1884

TJIPKE WYNIA en
TJITSKE ABMA
beiden van Cubaard.

Eenige kennisgeving.

Ondertrouwd, 6 Juni 1884:

PIETER S. WINIA van Eesterga en
GEELTJE A. KLIJNSMA van Fallega.

Algemeene Kennisgeving.

Dankbetuiging.

Hartelijk dank aan allen, die mij op mijn 88sten verjaardag zoo vele bewijzen van liefde en vriendschap schonken.
Romeinen 16 : 24. Wommels, October 1884.
J.F.WYNIA.

Het behaagde de Heere mijne geliefde Echtgenoot

JAPKE SIEBRENS FIJNIA

heden, na een voorspoedige bevalling den 30 Juli j.l. in de ouderdom van 25 jaren en 4 maanden, na ene echtvereeniging van ruim 6 jaren door den dood van mijnen zijde weg te nemen.

Met droefheid staar ik met wederzijdsche ouders en mijne vijf Kinderen haar na, vooral met hare ouders, wier oudste zoon, na eene zeer korte ongesteldheid, voorbij een jaar hen door den dood werd ontnemen.

Onze hope is, dat haar einde vrede moge geweest zijn en dat wij Gode in dezen zoo smartelijken weg mogen zwijgen.

Waaxens, 1 Augustus 1885.

THEUNIS L. WYNIA.

Eenige en algemeene kennisgeving.

OPROEPING !!!!!!!

Die iets te vorderen heeft van of verschuldigd is aan WILLEM WINIA, Koopman en winkelier te Wommels, wordt verzocht daarvan opgave of betaling te doen aan den ondergeteekende, vóór of op den 1 December 1885. De Crediteuren zal spoedig een gunstig voorstel worden gedaan.

C.W.EISMA, BOLSHARD.

Na langzaam verval van krachten overleed heden, in den gezegenden ouderdom van 89 jaren en 10 maanden, onze waarde Vader en Behuwdvader

JAN FOEKES WYNIA,

gedurende een reeks van jaren Lid van den Raad en Wethouder dezer Gemeente.

In het zalig vertrouwen op de Kruisverdienste van Christus ontliep hij zacht en kalm, en voorzeker zal zijn nagedachtenis bij velen, maar vooral bij ons een gezegend aandenken blijven.

Wommels, 16 Augustus 1885.

Namens Kinderen en Behuwdkinderen

P.J. WYNIA

Kennisgeving aan Familie, Vrienden en Bekenden.

OPROEPING !!!!!!!

Degenen, die iets verschuldigd zijn aan, te vorderen hebben van of papieren in bewaring hebbende aangaande de boedel van JAN FOEKES WYNIA, overleden te Wommels, 16 Augustus 1886, worden uitgenoodigd daarvan vóór 15 September a.s. aangifte te doen ten kantore van den Notaris H. Fennema te Wommels.

Gisteravond omstreeks 9½ uur overleed, na eene korte ongesteldheid onze waarde Vader

SIEBREN FOEKES WYNIA,

Weduwe van PIERKJEN H.FORMA, in de ouderdom van 72 jaren.

Lutkewierum, 22 November 1886

FOEKE S. WINIA

Namens Zusters en Behuwdbroeders.

INHOUDSOPGAVE. Zeer geslaagde familiedag te Bergen - Uitzonderlijke namen - De Nijdamstra-film - Keimpe Piers Nijdam overleden - Uit de pers in de 18e eeuw - Het ontstaan van ons land - Woensdag 5 Juni 754: Bonifatius bij Dokkum vermoord - Vacantiewisseling - Familieberichten - Toekomstbeeld - Over de grenzen - Nieuws uit het Gewest Zuid-Holland - Uit de oude doos - Inhoudsopgave.